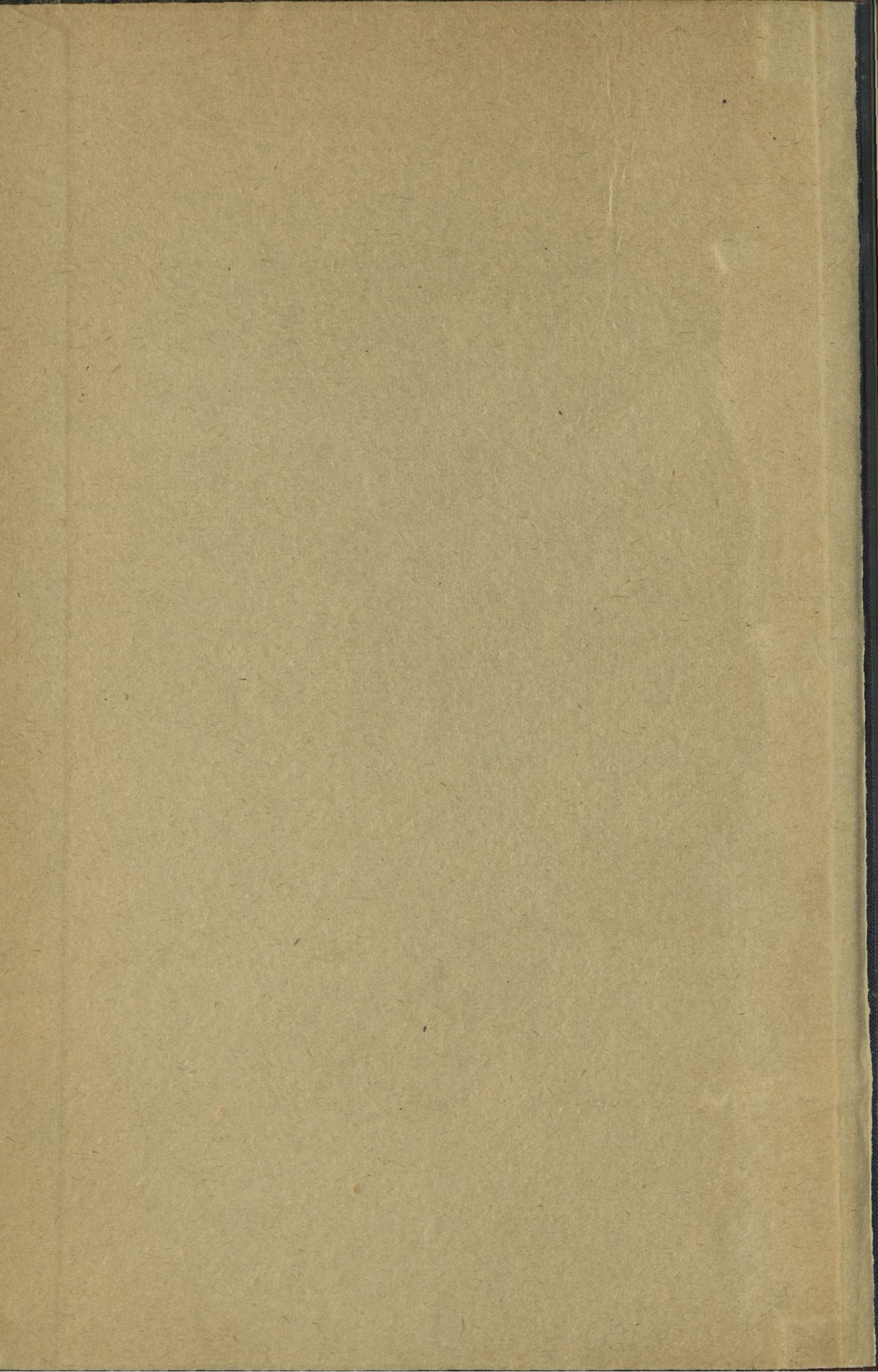

✓
Pa 51482

Ба51482

~~aa 4014~~

143

В. СТАШЭЎСКИ

П'ЕСЫ

ВЫДААНЬС ЦБ МАЛАДМЯКА
МЕНСК-1927

АНЯГОЛЬ

ТЫЧЫНХІ

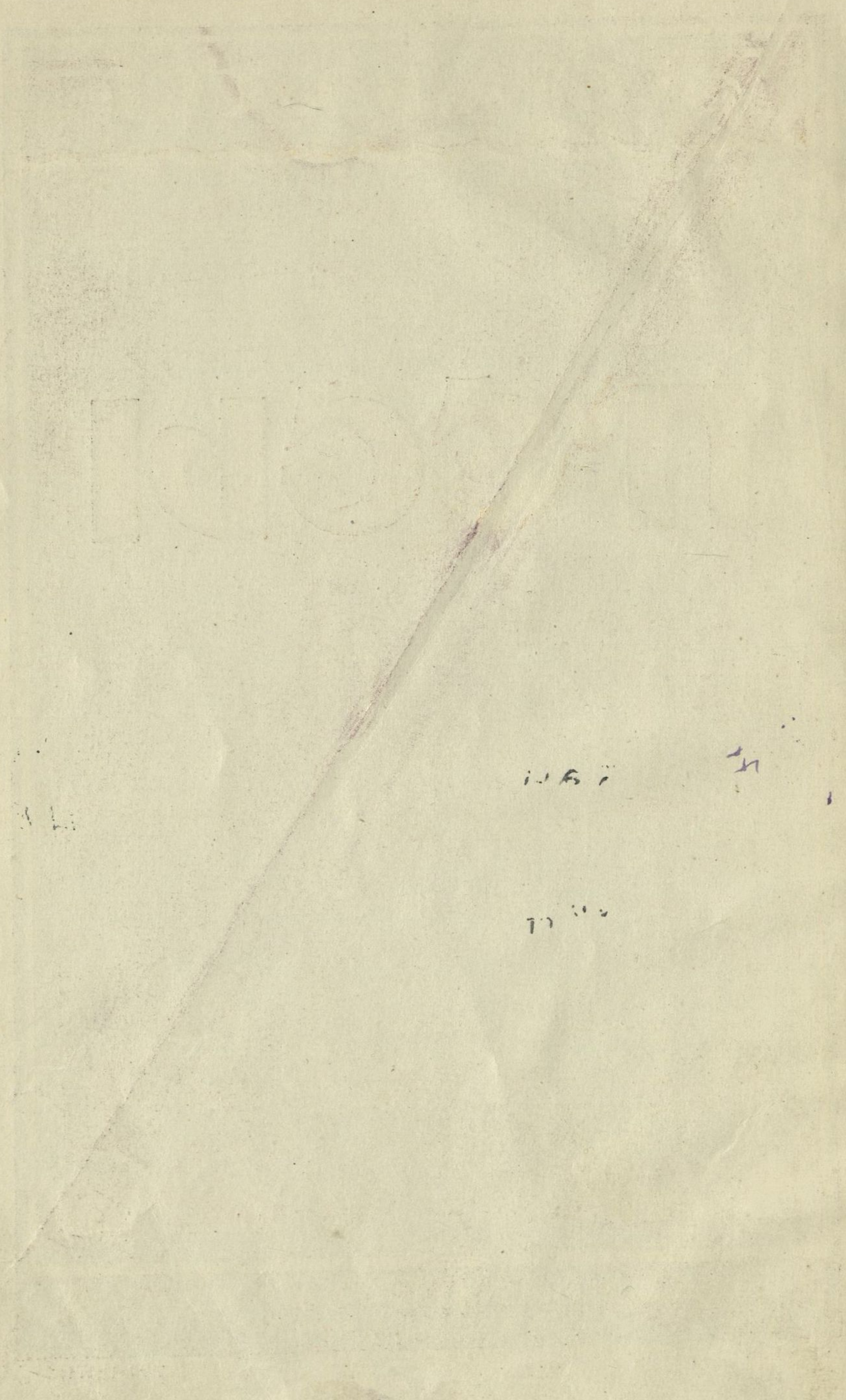

Бел. аддзел
1994 г.

~~Ба. 27~~
~~0779~~
Ба 51482

3070

7

1067

24

1068

✓

В. СТАШЭЎСКІ

I
БАЦЬКА і СЫН

II
У ЦЕМРЫ

(П'ЕСЫ)

В
12.27
6119

ВЫДАЊНЕ ЦБ „МАЛАДНЯКА“

МЕНСК—1927

В. СТАНЦОВ

I
БАЦРКА І СРІН

II
У ПЕМЬРЫ

(М. Е. С. Р.)

Р
С
Р
С
Р
С

2009. 4. 11

В. СТАНЦОВ

А С О Р Ы :

БАЦЬКА і СЫН

П'еса ў 3-х дзеях

Я проста думаю.

~~Соня~~

Думаеш? Гэта добра. Трэба думаць. Сяду і я
падумую. (Сядзець. Прочынае папулярнае. Вадзім жыва).

Вадзім

Табе гэта не падходзіць.

Соня

А табе як гэта падходзіць? Яшчэ толькі не
хапае акулараў, тады ты справядным вучоным

А С О Б Ы:

- А. Серафім—поп, стары, худащавы, фанатычны.
Вадзім—сын яго, малады, здольны.
Клеопатра—дачка суседняга папа, высокая, тонкая.
Іцка—местачковы кравец, гадоў 40.
Мэра—яго жонка.
Соня—дачка 19 год, маладая, прыгожая.
Кац—брат Мэры, стары яўрэй.
Чутковіч—служыць у горадзе, гадоў 30, рубашка
зашчытнага колеру, курыць ангельскую люльку.
Сёмка-Званар—званар, стораж і парабак папа,
п'яніца.
Макар—стораж-убіральнік у горадзе, у клубе, пажылы.
Трое сялян.
-

А К Т І

Дзея адбываецца ў хаце беднага местачковага краўца Ёцкі.
Вадзім сядзіць каля стала. Соня завязвае хустачку, напявае мотыў „Белая
армія чорны барон“.

С о н я

Чаго ты надуўся так?

В а д з і м

Я не надуўся.

С о н я

А што ты?

В а д з і м

Я проста думаю.

С о н я

Думаеш? Гэта добра. Трэба думаць. Сяду і я
падумаю. (Садзіцца і іронічна надуваецца, Вадзім засьмяяўся).

В а д з і м

Табе гэта не падходзіць.

С о н я

А табе дык вельмі падходзіць. Яшчэ толькі не
хапае акулераў, тады-б ты сапраўдным вучоным

якім небудзь выглядаў-бы. Другі раз, як будзем ставіць спэктакль, дык трэба будзе выбраць такую п'есу, у якой ёсьць доўгія вучоныя разважаньні,—во раздолье тады для цябе будзе. Гэта нічога, калі публіка задрэмле крыху.

В а д з і м

Чаму табе здаецца, што я люблю такія разважаньні?

С о н я

Гэта больш падыходзіць да твайго характару.

В а д з і м

А ты ведаеш мой характар?

С о н я

Мне здаецца, што ведаю.

В а д з і м

Ведаеш? Ну скажы, Сонечка, скажы. (Падсядае бліжэй).

С о н я

Сказаць?

В а д з і м

Скажы.

С о н я

Дрэнны.

В а д з і м

Ну вот...

С о н я

А знаеш чаму. Я табе раней, здаецца, казалася. Няма ў цябе рашучасьці, рухавасьці, ну—жыцьця такога, разумееш... Часам, праўда, быццам гэтага й не

прыкмячаеш. Вось на дыспуце ў клубе ты быў ма-
ладзец. Ты тады мне падабаўся.

В а д з і м

Дзякую за комплімэнт.

С о н я

Я не разумею гэтых комплімэнтаў. Я кажу тое,
што ёсьць, а вось цяпер ты кіслы.

В а д з і м

А якім ты хацела-б мяне бачыць?

С о н я

Якім-бы я хацела цябе бачыць? Па-першае, скінь
ты гэту паскубаную сэмінарскую куртку, надзень лепш
што-небудзь другое, але гэта між іншым, гэта на-
дворны бок, а вось нутро... баюся чапаць яго, ня ве-
даю ці выйдзе што.

В а д з і м

Ну, Сонечка любая, скажы. Я веру, што ты ска-
жаш праўду, я буду дзякаваць табе, мне гэта цікава.

С о н я

Мне думаецца, што пры тваёй адукацыі і здоль-
насьцях можна было-б быць больш карысным у су-
часнай грамадзе, чым гэта ёсьць зараз. Ты ня супроць
жыцьця, але й нейк ня разам з ім, а так паволі цяг-
нешся. Апошні год больш пасьпешна: усё-такі дапа-
мог у культасьветнай працы нашага клубу.

В а д з і м

Праўда, Соня. Але-ж зразумей, што я хацеў-бы
йсьці разам з жыцьцём, разам з табою, але-ж паха-
джэньне маё—сын папа...

С о н я

Вядома, калі будзеш сядзець з бацькам ды можа яшчэ падпяваць яму на клірасе, то делёка не заедзеш.

В а д з і м (горача).

Ну, нашто так, Соня. Ты-ж ведаеш, што я даўно пакінуў наведвацца ў царкву і колькі бацька грызе за гэта...

С о н я

Так, гэта я ведаю.

В а д з і м

Я стараюся маўчаць, але ня ведаю, як будзе далей.

С о н я

Далей таксама будзеш маўчаць.

В а д з і м

Не, Соня, гэта ня так. Асабліва абурае мяне, калі ён закранае тваё імя.

С о н я

А якое яму дзела да мяне?

В а д з і м

Ну ён-жа ведае, што я кахаю цябе. Ён стараецца перашкодзіць нашым спатканьням, будзе такія пляны, аб якіх мне ня хочацца й казаць.

С о н я

Цікава?

Вадзім

Ён хоча, каб я быў папом.

Соня

Ха-ха-ха!.. Вось здрава. Вітаю!

Вадзім

Гэта яго жаданьні. А мае жаданьні быць з табою, Соня. Ты сваёю жыцьцярадасьцю, бадзёрасьцю зачаравала мяне, я хачу жыць такім жыцьцём, як ты жывеш. Я ўпэўнен, што ты не адмовіш падаць таварыскую дапамогу.

Соня

Я паважаю цябе, мне хочацца з табою сустракацца, але мне хацелася-б, каб ты кінуў гэтыя разважаньні. І сапраўды, чаго табе сядзець у бацькі і слухаць, як ён цябе, як ты кажаш, грызе? Ты-ж мог бы жыць самастойна. Што табе прыемна есьці той хлеб, які ён зьбірае ад сялян? Вядома, не! А вось топчашся на месцы, усё думаеш, павольна думаеш. Нельга-ж так, Вадзім. Патрэбна заняцца ўпартаю працаю, карыснай для грамады, патрэбна рашучасьць, разумееш... Так—пакомсамольскі!

Вадзім

І тады мы будзем разам?

Соня

Тады...

(Стук у вакно, голас: Соня, на рэпэтыцыю ў клюб).

Соня

Ой, пойдзем хутчэй, мусіць спазьніліся.

Вадзім

Так, Соня, я згодзен, але я хачу сказаць...

Соня

Пойдзем, пасья пагутарым. (Пашлі).

Уваходзяць Іцка й Мэра.

Мэра

Я скоро зусім перастану табе верыць, Іцка.

Іцка

Ты мне перастанеш верыць? Чаму ты мне перастанеш верыць?

Мэра

Бо ня можна верыць, ня можна.

Іцка

Чаму, чаму?

Мэра

Што ты казаў, Іцка, калі пачалася вайна?

Іцка

Ну, што я казаў?

Мэра

Ты казаў: ціха, Мэра,—вайна пачалася, вайна й скончыцца. Вайна гэта бура, гэта навальніца, а ты ведаеш, што пасья буры наступае ціхае спакойства. Ну скажы ты, Іцка, дзе гэта ціхае спакойства. Вайна, здаецца, даўно скончылася?

Іцка (паскроб бараду).

Так, вайна скончылася, але вайна пахне.

Мэра

Пахне... А чаму яна пахне?

Іцка

Слухай, Мэра. Я часта пагляджу на цябе й думаю, якая ты бессазнацельная маса.

Мэра

О, я ўжо бессазнацельная маса.

Іцка

Ну чаму ты ня можаш зразумець, што цяпер у нас, у СССР ідзе дваццаты век...

Мэра

Ну, што такое дваццаты век, ты мне галаву прабіў ім. Скажы, што такое дваццаты век?

Іцка

Дваццаты век... Гэта ня семнаццаты, не васемнаццаты, не дзевятнаццаты, а дваццаты век.

Мэра

Вот цераз гэта і плаці падаткі, скоро папродаем і яйкі й куры. Ой!..

Іцка

І яйкі будуць жывы, і куры будуць цэлы, чаго ты так раскудахталася. Ты зусім не разумееш ні політычнага, ні эканомічнага. Я помню 16 век, я тады быў яшчэ малы: што я бачыў, што я ведаў. Хто мог тады сказаць, што такое рэспубліка, інтэрнацыянал, альбо, скажам сабе, нэп? Борух Эпнэр, Ісак Гольдберг, Айзік, Сруль памерлі-б і зусім ня ведалі, што яны нэпманы.

Мэра

А ты думаеш, што яны вельмі рады, што маюць такое званьне?

Іцка

А на што, каб яны былі рады. Ша, даволі з іх. Цяпер калі спаткаецца, то хоць пра ўраўніцельны расказа, а даўней, даўней, як ідзе ў сыботу на спацыр, дык ня хоча ні ў якія бакі глядзець. Я два разы больш заплаціў-бы за свой патэнт, каб з іх узялі пачатыры ўраўніцельных. Іх ураўніцельны да іх ня вернецца, а мой патэнт... мой патэнт вернецца.

Мэра

Вернецца. Чаму не, адчыняй куфэрак ён ужо ідзе.

Іцка

А ведаеш, як ён прыдзе?.. Усе падаткі йдуць у вялікую касу. Адтуль іх бяруць...

Мэра

Хто іх бярэ?

Іцка

Бяруць гэтыя, каторыя, што камісары. Яны бяруць: адзін на больніцу, аптэку, другі—на розныя вучылішчы.

Мэра

Ну?

Іцка

Трэйці—на чыгунныя дарогі, сухапутныя і вадзянныя. Чацьверты, дзесяты—на розныя, розныя расходы. Але вялікія мільёны ідуць на гэта, ой, як гэта... я табе зараз скажу, я недзе запісаў. (Ідзе да дзвярэй, чытае на вушаку). Чыжолая індуштрыя, о, на чыжолую індуштрыю.

Мэра

А што гэта такое?

Іцка

Гэта розныя, розныя машыны. Яны вельмі многа вырабляюць рознага, рознага матар'ялу. Матар'ял гэты танна прадаецца ў коопэратывах, усе купляюць, нясуць Іцку шыць. Работа ёсьць—грошы ёсьць.

Мэра

Ну, а як-жа патэнт?

Іцка

Ну, што такое патэнт, калі ў мяне будуць грошы?..
Пс-с!

Мэра

І адкуль ты навядумляў гэта.

Іцка

Што я выдумляю? Я нічога не выдумляю. Гэта кожны чалавек, у якога ёсьць крышку політычаскай галавы, павінен гэта ведаць.

Мэра

Я толькі дзіўлюся, адкуль у цябе ўзялася гэтая політычаская галава і што яна дае?

Іцка

Ой, Мэра, з табою зусім нельга солідарна высказацца, ты ня можаш зразумець самае простае—інтэрвэнцыі. Кабы ты паслухала аб чым гавораць, як збіраюцца ў парыкмахера Маневіча, то ты на два гады памаладзела-б.

Мэра (усхапілася).

Каб і нага твая ня была ў Маневіча.

Іцка

Чаму?

Мэра

Ты-ж зусім сумашэдшым станеш...

Іцка

Ой, ой, дай божа табе такое сумашэства, то ты будзеш адукаваным чалавекам. Ты думаеш, што кураняты могуць быць толькі тады, калі курыца пасядзіць на яйках?

Мэра

Я думаю, што кураняты выйдуць тады, калі ты пасядзіш на яйках.

Іцка

Я не я, а вот навука й тэхніка выдумала такую машынку: закладаюць туды тысячу штук. Ты не пасьпееш запаліць на шабас сьвечкі, як у цябе ўжо тысяча гатовых куранят.

Мэра

Яшчэ што ты скажаш?

Іцка

Машына можа зрабіць усё. Вот пачакай крыху, мала табе аднае дачкі—падагрэюць на машынцы—будзе другая.

Мэра

Ой, ой, дзе яго розум?

І ц к а

Ты цяпер ходзіш даіць карову з даёнкаю, цягаеш там... у малако пападае ўсякае парушша, разьліваецца, а праз год, два, можа тры, ты прыдзеш у хлеў, паставіш карове электрычны штэпсэль і малако само пабяжыць куды табе трэба.

(Уваходзіць К а ц).

І ц к а

О, як добра. Добры вечар. (Паяўр.) Садзіся калі ласка. Я тебе зараз запытаю, швагер. У каго ўдалася Мэра? Бацька, маці, ты іх сын, Песька, Сіма, Ізраіль—любата! Праўда Ізраіль трошкі... Эс фельт ім эпэс.

М э р а

Скажы, брат, як мы жывем? Што ў нас ёсьць? Людзі ўжо пасьпелі паправіць свае справы, а мы не настолькі нават. (Паказвае на пазногаць). Ёсьць адна толькі дачка, дык і тая добрага слова ня варта. Ёй трэба было ісьці ў комсамол?

І ц к а

Ой, не магу...

М э р а

Яшчэ чуткі ўсякія...

К а ц

Вось аб ёй я прышоў сказаць. Рабін сустрэў мяне каля Юрздыкі і кажа: Кац, прыходзь сёньня да мяне на савет. Я адразу не дагадаўся, але як зайшоў да яго і пабачыў нашых, то дагадаўся. Комсамольцы дабіраюцца да сінагогі і Соня з імі разам.

М э р а

Ну вот.

К а ц

Рабін сказаў, што для бацькоў гэта вялікая ганьба. Ну, а потым намякнуў мне, што яна...

І ц к а

Што яна?

К а ц

Яна мае вялікую дружбу з паповым сынам.

І ц к а (жартліва).

Ой, які страх! Па-першае, рабін політычаскі несьвядомы элемент, а па-другое рабін,—гэта ўсё-ж такі рабін. Ну, што такое сінагога?..

К а ц (крыкнуў).

Іцка!..

І ц к а

Ша, пра сінагогу буду маўчаць. Ну, што такое дружба Соні з сынам папа, калі ён чалавек разумнейшы за нас траіх? Скажэце мне, што гэта семнаццаты век? Помніце, што цяпер дваццаты век і трэйці кунуністычны інтэрнацыянал. А раз інтэрнацыянал у нас ёсьць, то чаму вы ня хочаце, каб яўрэйка гуляла з рускім, альбо руская з нямецкім?

К а ц

Што Соня гуляе з рускім гэта нічога, але што калі гэты рускі праз які-небудзь, скажам, тыдзень стане папом?

І ц к а

Хто? Вадзім будзе папом?

К а ц

Так, бацька зусім стары і сын застанецца на прыходзе, дык нашта Соні з ім зьвязвацца?

І ц к а

Ну-у!.. Не такі Вадзім дурны, каб надзяваць бацькаўскія балахоны. Ён назад ня пойдзе. Такі чалавек, як ён, можа йсьці толькі ўперад. А гэтыя чуткі, што ходзяць, яны называюцца, называюцца... ой, забыўся... Ёсьць такое нехарошае слова, уй, як яго... (Глядзіць, можа на вушаку запісана). Няма.

(Уваходзіць Соня з ёю Вадзім).

І ц к а

О, Соня, Соня, скажы, як гэта політычаскі называецца, калі хто каго... Добры вечар, таварыш Вадзім, праходзьце і садзецеся.

(Вадзім робіць агульны паклон).

В а д з і м

Добры вечар!

(Мэра паглядзела на яго незадаволена, адварнулася і пашла ў бакоўку).

І ц к а

Сядзецеся. Помніш, Соня, ну... хто каго падманвае, выдумляе?..

С о н я

Проста падманшчык і будзе.

І ц к а

Не, ты казалася пра тых, каторыя, што падпольшчыкі, а сярод іх пападаліся такія, якія нібыта былі з імі, але яны мелі гішэфт з паліцыянтамі.

Вадзім

Гэткія называюцца правакатарамі.

Іцка

О, о, правакатары. (Пальцам на Каца). О, чуеш—права-ката-ры.

Соня

А чаму ты, тата, пальцам паказваеш на дзядзю?

Іцка

Я яму даю розныя паясьненьні. Мы тут спрачаліся крыху.

Вадзім

Цікава, аб чым у вас спрэчкі ідуць?

Іцка

Тут у нас крышку сямейныя, крышку політычныя.

Вадзім

Нават політычныя. Гэта вельмі цікава. Я з Соняй таксама спрачаліся йдучы.

Іцка

Што вы спрачаліся, што ў вас такое?

Соня

Табе, тата, трудна будзе зразумець.

Іцка

Што такое? Чаму я не магу зразумець?

Вадзім

Бачыце, Соня чытае адну навуковую кнігу, ёсць там незразумелыя для яе мясьціны. Я даваў тлумачэньні.

Іцка

Ну?

Вадзім

Ну, а яна ня згодна з некаторымі тлумачэньнямі, вот і спрачаліся.

Іцка (да Каца).

О, бачыш, адразу відаць, што ў Соні мой характар, а ня мацеры. Скажы, Соня, што ты чытаеш?

Соня

Ну, тата, ці табе ня ўсё-роўна, што я чытаю? Я чытаю „Гісторычны матэрыялізм“ Бухарына.

Вадзім

Там мы разглядалі „закономерность общественных явлений“.

Іцка (падумаўшы да Каца).

Ну, ты разумееш, што небудзь?

Кац

Скажэце мне, хто напісаў гэту кнігу?

Соня

Я-ж сказала: „Гісторычны матэрыялізм“ Бухарына.

Кац

Скажы мне, як будзе прозьвішча яго?

5142
28415
9

С о н я

Бухарын.

І ц к а

Бухарын, ну?

К а ц

А хто такі Бухарын?

І ц к а

Хто такі Бухарын? Гэта-ж вядомы...

К а ц

Ну, хто ён такі?

І ц к а

Хто ён? Бухарын. Гэта-ж... (Да Вадзіма). Скажэце вы яму, у вас лепш выйдзе.

К а ц

Затым, што ты ня ведаеш.

І ц к а (з'здзіўлена з націскам на „я“).

Я ня ведаю.

В а д з і м

Гэта віднейшы політычны правадыр і вядомы марксысты.

І ц к а

Ну, каторы, што мае знаёмства з Марксам, Энгельсам, вядома вялікі політычны галава. А вы можа знаёмы з ім, з Бухарыным?

В а д з і м

Не, я яго ня бачыў нават.

С о н я

Тата, каб убачыў яго, то адразу-б пазнаёміўся з ім.

І ц к а

Ну, адразу не адразу, а мне цікава было-б з такім чалавекам пагаварыць.

К а ц

Ці захацеў-бы ён з табою гаварыць?

І ц к а

Вот, вот якраз такі чалавек будзе гаварыць, такі чалавек ня будзе фанабэрыцца. Фанабэрыцца толькі той, у каго тут нічога няма. (Паказаў на лоб). Гэта-ж даўно ўсім вядома. Ну, аб чым вы яшчэ спрачаліся?

С о н я

Аб чым-жа нам спрачацца больш, мы жывем дружна. Вадзім многа чытаў розных кніжак. расказвае мне, ён усё-роўна, як настаўнік мой.

В а д з і м

Ну, што вы, Соня. (Да Іцкі). Няпраўда, які я настаўнік, калі Соня сама добра разбіраецца ў розных пытаннях.

І ц к а

Скажэце, як яна політычаскі?

В а д з і м

У політычных пытаннях таксама.

Іцка

Мне, ведаеце, падабаецца, што вы такі прыемны чалавек. Заходзьце да нас пагаварыць...

(Уваходзіць Мэра).

Мэра

А для мяне ніякае прыемнасці няма і я сёння хачу сказаць праўду ў вочы.

Іцка

Ша, Мэра, ша!..

Вадзім

Калі ласка, у чым справа, кажэце праўду, я рад вас выслухаць.

Іцка

А, яна ведаеце баба, адна пляткартка нагаварыла, а другая паверыла.

Мэра

Няхай сабе баба, але я не магу болей маўчаць.

Кац

Яна павінна выказацца, а вы павінны паслухаць.

Іцка

Ой, выказацца, выказацца, што яна выкажацца!..

Вадзім

Дзядзька Іцка, я вельмі хацеў-бы паслухаць, мне неабходна гэта.

Мэра

Вы пачалі часта хадзіць да нас, але вы гэта не да нас ходзіце, а толькі да Соні. Вы часта ходзіце па вуліцы далёка за мястэчка...

Іцка

Ой, які страх!.. Пакінь ты, Мэра. (Ціха да Мэры). Так ня трэба гаварыць, давай я скажу больш політычна. (Да Вадзіма). Я вам скажу, таварыш Вадзім: у нас ёсьць яўрэйскі закон, у вас ёсьць свой закон. Скажаць, што яўрэй ня можа пацалавацца з беларусам затым, што беларус есьць сала, а яўрэй не, гэта ў дваццатым веку, калі мы маем розную электрыфікацыю, будзе вельмі сьмешна.

Мэра

Нічога сьмешнага, у маім доме гэтага я не пазволю.

Соня

Я не разумею, чаму вы аб гэтым гаворыце?

Вадзім

Я таксама, але будзьце ласкавы, кажэце далей.

Іцка

Я й кажу, што гэта ноль. Але толькі там-сям можна пачуць...

Мэра

Ня там-сям, а ўсюды.

Іцка (да Мэры).

Стрымай ты, калі ласка, сваю бабскую гарачку. Будзь ты хоць сёньня сазнацельнай масай. (Да Вадзіма).

Я вам скажу, вы чалавек вучаны, вас любяць усе, ніхто ня скажа, што каму небудзь, якую небудзь, ну, самую маленькую зрабілі няпрыемнасьць, але толькі...

Мэра

Але толькі праз тыдзень вы будзеце бацюшкам, надзенеце крэст.

Іцка

Ой!..

Мэра

Дык нашто вам буламуціць Соню, каб потым сьмяяліся з ёе. Хопіць у вас паненак і без яе. Што яна для вас, дачка гэтага голага краўца?

Іцка

Я голы, а яна, нябось, у спадніцы.

Вадзім

Гэта цікава. Я ніколі ня думаў, што сваім знаёмствам з Соняй, я прынясу вам няпрыемнасьць. Я лічыў Соню сваім лепшым таварышом. Нікога я баламуціць ня збіраўся. Соня надзвычайна добрай душы чалавек, яна зразумела мяне. Я дзялюся з ёю сваімі лепшымі пачуцьцямі.

Іцка (да Каца).

Паслухай, як культурна гаворыць.

Вадзім

Каму, скажэце, шкодна наша дружба і чым яна шкодна?..

Іцка

Якая тут можа быць шкода? Толькі ці праўда, што вы выходзіце на папа?

Вадзім

Можа каму й хочацца гэтага, але я папом ніколі ня буду.

(Уваходзіць Сёмка-Званар).

Іцка

О, я таксама казаў, што Вадзім можа йсьці толькі ўперад.

Званар (да Вадзіма).

Добра што вы тут. Бацька прыслалі свой новы падрасьнік, перашыць на вашу мерку. (Адае Іцку).

Іцка

Што такое? (Разгортвае і трымае). Што такое?

Званар

Падрасьнік перашыць на мерку Вадзіма.

Іцка

Гэрст?

Мэра

А што, я сказала...

Вадзім

Ня будзе так!.. (Хутка вышаў).

ЗАСЛОНА.

А К Т ІІ

Пасярэдзіне сцэны ў глыбіні ганак дома папа. Сцэна прадстаўляе садзік перад домам. Справа, ці злева каля куста стаіць лавачка. З другога боку частка нявысокага (стаяном) плоту. Авансцэна прадстаўляе вуліцу.
(Вадзім і Васіль Чутковіч сядзяць на лаўцы).

Чутковіч

Мяне вельмі здзівіла, калі я дачуўся, што ты быццам збіраешся падмяніць свайго бацьку. Я помню нашы гугаркі зімою яшчэ, ды й раней, калі ты вучыўся ў сэмінарыі. І тады, на колькі я заўважыў, ты далёк быў ад таго, каб займацца гэтаю непатрэбнаю справаю. Ты маеш вялікія здольнасьці, поўны сіл і скажу, цябе паважаюць тут усе. Тваё выступленьне ў інсцэніраваным судзе над простытуткаю, як мне казалі, было самым цікавым. Гэта была прыгожая, красамоўная прамова, багатая зместам, правільным марксыцкім асьвятленьнем. І калі зараз пашлі чуткі, што ты вот-вот будзеш рукапалагацца і што ўсё гатова, зразумела, гэта многіх здзівіла.

Вадзім

Братка Васіль, я табе казаў: атмасфэра такая, у якой я не магу больш жыць. Як ты ведаеш, я апошні час працаваў на полі. Зімою прымаў удзел у культ-асьветнай працы, была яшчэ маці жыва. Ну, напamніць часам бацька аб маім папоўстве, я махну рукой, яны пазлуюць і так праходзіла. Цяпер-жа мой бацька

такі фанатык, што я ня ведаю, ці магчыма якая небудзь барацьба з ім.

Чутковіч

Ну, значыцца, застаецца пакорна надзець камілаўку...

Вадзім

Васіль братка, ня гэта я хачу сказаць. Я хачу сказаць, што яго не пераканаеш, значыць пакінуць трэба і пайсьці, але куды? Я кожны дзень думаю. Можа я пашоў-бы куды небудзь, можа знайшоў-бы якую небудзь работу, але... яшчэ адно... разумееш.

Чутковіч

Соня застаецца.

Вадзім

Так. Калі-б я меў знаёмых, тады-б было лягчэй, і то... сын папа.

Чутковіч

(На ганку паказаўся поп).

Ну, гэта глупства. Зразумела, бярэцца пад увагу...

Вадзім

Бацька ідзе.

Чутковіч

Ведаеш што? Я падумаю, і, паколькі будзе магчыма, я дапамагу табе.

Вадзім

Дзякую, шчыра дзякую, браток. Мы аб чым небудзь пагаворым (поп падыходзіць да куста), каб ён не зразумеў нашай размовы. Дык ты кажаш, што музыка мае ўплыў і на жывёлу? (Поп падслухоўвае).

Чутковіч

Бязумоўна, музыка мае страшэнна вялікі ўплыў на жывёлу, нават на такую, як асёл. Вот стаіць апусьціўшы вушы, заграй музыка — пачынае шавяліць, прыслухоўвацца. Я раз меў такі вопыт: сяджу ў садку, і граю на гітары. Так перада мною быў столік. Граю. Гляджу з другога канца стала падпаўзае чарвяк, ну гэта... вусень, ці як яе. Паднімае, разумееш, галаву і слухае. (Поп слухае). Я тады пераходжу ў другі канец стала. (Пераходзіць у другі канец лаўкі. Поп—у процілеглы бок куста, каб не забачылі яго). Зноў пачынаю граць, не памятую, граў здаецца, „На сопках Манжурыі“...

Вадзім

Ну для чарвяка ня мела значэння, што ты іменна граў „На сопках Манжурыі“, важна, што ён слухае музыку.

Чутковіч

Чаму ня мела значэння? Э-э... усё-ткі... Граю. Дык ён, разумееш перапоўз зноў на гэты край стала. Дык вот, браце!.. Ну, Вадзім, рад-бы яшчэ пагаварыць з табою, але трэба йсьці, збірацца і ехаць у горад на сваю службу. (Адыходзячы, да Вадзіма ціха). Напішы, як тут... (Вадзім кіўнуў галавою).

Вадзім

Усяго найлепшага. Калі будзеш прыяжджаць да сваіх бацькоў, заходзь і да мяне. (Васіль пашоў. Вадзім варочаецца да лаўкі, на сустрэч—поп).

А. Серафім

Хто гэта быў, здаецца Васіль Чутковіч?

Вадзім

Гэта ён.

А. Серафім

Што ён расказваў табе?

Вадзім

А так, нічога асаблівага, крыху пагутарылі.

А. Серафім

З рэвальвэрам ходзіць... камісарствуе...

Вадзім

Ён слаўны чалавек.

А. Серафім

У чым яго слава і кім ён праслаўлен?

Вадзім

Я ня ў гэтым сэнсе, тата.

А. Серафім

Хваліць, дык трэба-ж ведаць за што. Ну мерку зьняў на пашыцьцё расы?

Вадзім

Не.

А. Серафім

Чаму?

Вадзім

Пасьля крыху, тата, на што сьпяшацца.

А. Серафім

На што сьпяшацца? Я паслаў архірэю пісьмо, цягнуць далей непатрэбна, а гэта тваё каханьне „жыдоўкі“ трэба выкінуць з галавы. За розум трэба брацца

і скарэй змыць гэту няпрыемнасьць, гэты бруд. Прыехала Клеопатра. Ты павінен канчаткова пагаварыць з ёю. Даволі зводзіць яе. Яна цябе любіць, нявестаю лічыцца ня сёньня яшчэ. Благародства вымагае назваць сябе жаніхом яе і кончыць справу.

В а д з і м

Я нікога, тата, ня зводзіў. Я ня ведаю, хто лічыў яе маёй нявестаю. Ну, мы знаёмы, часам гулялі, але-ж на што з гэтага рабіць непатрэбныя вывады.

А. С е р а ф і м

Другіх вывадаў быць ня можа. Яны справядлівы. Другое, лепшае пары ты ня знойдзеш і шукаць, сыноч, ня трэба. Я сам буду шанаваць яе і буду прызваць благаслаўленьне божае на ваша сумеснае жыцьцё. Я, сыноч, не жадаю табе дрэннага. Я хачу, каб ты замяніў мяне і таксама быў верным слугою хрыстовым. Гэта будзе найвялікшаю нагородаю для мяне. Гэта дасць уцеху мне ў час скананьня. Я стары, і не магу весьці барацьбы з малавер'ем так, як-бы гэта трэба было. А ў цябе і здольнасьцяй і сілы хопіць. Дык бярыся сыноч за справу. (Хрысьціць).

(Уваходзіць З в а н а р).

З в а н а р

Бацькошка, прышлі дэлегаты ад сялян, параіцца з вамі, чакаюць там на дварэ.

А. С е р а ф і м

Добра, скажы, я зараз іду. (Званар пашоў). Ну, вот. Яны прышлі, трэба дагаварыцца. Прыходзіцца царкву браць у арэнду. Яны цябе любяць і я лічу, што табе трэба пагаварыць з імі, гэта будзе больш пэўна. Ну, я пайду і пашлю іх да цябе. (Пашоў).

Вадзім (адзін).

Брацца за справу... служыць... а каму? Эх, стары, стары, бацька ты мой, але-ж агульнага ў нас цяжка знайсці. Выкінь, кажа, каханьне з галавы, ха-ха-ха... з галавы... Сэрца-ж у мяне ёсьць, старэнькі, і любіць таго, каго ты хацеў-бы, ня той час. А... ідуць сяляне... што я ім скажу?... (Сеў на лаўку).

(Уваходзяць тры дэлегаты ад сялян).

1-ы селянін

Добры дзень, Вадзім. (Усе вітаюцца). Бацька накіраваў нас да вас, дык вот мы й прышлі. Вядома вам, што на конт царквы.

2-гі селянін

Цяпер-жа вы, здаецца, бацька у нас, мы чулі, будзеце...

3-ці селянін

Усе будуць на гэта згодны...

1-ы селянін

Што значыць згодны? А хто іх пытацца будзе, раз вышэйшае царкоўнае начальства пажадае, гэта табе ня выбары ў камітэт які небудзь. Тут брат справа няпрыкаснавенная.

2-гі селянін

А мяне ўсё-ткі дзівіць крыху, як гэта вы... ды папом у нас...

Вадзім

Дарагіе мае! Мяне таксама дзівіць. Многа ёсьць дзіўнага на сьвеце, але ўсё мае свой закон.

3-ці сялянін

Цяпер вот ня трымаюцца законаў, хто й верыць, дык нейк ня так, як даўней было.

Вадзім

Вы кажаце пра рэлігійныя законы?

3-ці селянін

Так, я пра веру.

Вадзім

Я, браткі мае, маю на ўвазе другія законы.

1-ы селянін

А якія гэта другія законы? Можа бальшавіцкія якія?

Вадзім

Ня ў гэтым справа. Бальшавіцкія законы, гэта законы эканомікі, законы жыцця. Але аб гэтым ня будзем гаварыць. Вы прышлі па справах царкоўных?

3-ці селянін

Вот, вот, каб, значыцца, падтрымаць...

1-ы селянін

І замацаваць.

3-ці селянін

І замацаваць, каб у нас было ўсё, як і было.

Вадзім

Няўжо вы верыце ў тое, што, як было, так і будзе?

1-ы селянін

А вы, значыцца, ня верыце?

Вадзім

Я ня бачу, каб так было.

1-ы селянін

Вы ня бачыце? А я бачу, куды вы загінаеце. Мужчыны, можа нам і ня варта гаварыць тут?

2-гі селянін

А куды-ж мы пойдзем, калі бацюшка сюды па-слаў нас?

Вадзім

Я думаю, што бацюшка зрабіў памылку: пакуль ён гаспадарыць у царкве, значыцца, трэба гаварыць з ім, бо я-ж—такі самы грамадзянін, як і вы.

2-гі селянін

Такі самы, але ўсё-ж як вы вучаны, дык разумнейшы.

1-ы селянін

Што там разумнейшы, разумнейшы... Хопіць і ў нас розуму. Парызыкуе з сваімі законамі, як кішка запішчыць, а гэта можа быць. Покуль трымаем мы вас, дык падтрымлівалі-б і вы нас.

Вадзім

Калі вы дзядзька маеце на ўвазе падтрыманьне царквы, дык я-ж сказаў: гаварэце з бацюшкам. А калі вы хочаце сказаць аб падтрыманьні мяне і каб я вас падтрымліваў, дык гэта дарэмная размова.

1-ы селянін

Значыцца, вы будзеце супроць нас, сялян?

Вадзім

Я гэта кажу, бачыце, асабіста вам, аб падтрыманьні вас, бо вы й так мацнейшы за іх дваіх і нават і чацьвярых такіх.

1-ы селянін

Я мацнейшы, гэта значыць багацейшы? Разумею... Дык што-ж. Я не працую? Тое, што я маю, вы думаеце мне гэта з неба звалілася, ці што?

Вадзім

Ага, значыцца вам з неба нічога не звалілася, а тут на зямельцы ўзята... Я разумею. Зусім правільна. Правільна.

1-ы селянін

Цьфу. Прасьці, госпадзі, грахі. (2-гі селянін паскроб за вухам). Адно я вам толькі скажу, што ад вас, ведаючы добра вашага бацьку, я ніколі не спадзяваўся гэтага. Пойдзем мужчыны. (Пашлі). Які гэта чорта лысага поп з яго будзе?

Вадзім

Эх, жыцьцё, ха-ха-ха!.. Які гэта, кажа, чорта лысага поп? (З ганку паказалася Клеопатра, яна йдзе да Вадзіма). О, яшчэ адно наказаньне. (Сеў на лаўку. Клеопатра йдзе павольна, яна ўглядаецца ня ў той бок, дзе сядзіць Вадзім. Вадзім гляне ў яе бок, ды апусьціць галаву. Яна заўважыла яго, але не падыходзіць, а водзіць вачыма па садзе і як-бы ўдыхае пах сьвежага паветра, погляды спаткаліся).

Вадзім

А, гэта вы, Клеопатра Сяргееўна, добры дзень.

(Устаў).

Клеопатра (падыходзячы).

Добры дзень, Вадзя! (Вітаюцца).

Вадзім

Вы нядаўна прыехалі, так здаецца?

Клеопатра

Табе-ж айцец Серафім казаў напэўна.

Вадзім

Так, ён казаў... сядайце, вот пасядзеце.

Клеопатра (спакойна).

Сяду, пасяджу... толькі мне дзіўна, чаму гэта: вы, Клеопатра Сяргееўна?..

Вадзім

Гэта так, ня трэба зважаць. (Сеў).

Клеопатра (садзіцца).

Нейкі ты хмурны, мусіць цябе ростроілі нечым. А ты ня злуйся, я ведаю, ты такі добры, у цябе такая анельская душа. Я цябе супакою, мой любы... (З другога боку саду паказаўся Званар, падглядае). Помніш, як мы яшчэ вучыліся і ты прыяджаў да нас? Ты тады саромлівы быў. Ці думалі мы, што будзем любіць адзін другога.

Вадзім

Так, я ніколі ня думаў.

Клеопатра

Я таксама. Не, я думала, маё сэрца ня было спакойным. Памятаеш, калі я на тройцу раззлавалася на цябе?

Вадзім

О, гэта добра памятую.

Клеопатра

А ведаеш, за што?

Вадзім

Не, ня ведаю.

Клеопатра

Ні за што, за тое, што люблю цябе... (Званар: Вот так здрава!..) і калі-б ты пасья не пацалаваў мяне, я злавалася-б увесь час.

Вадзім

А цяпер злосьць прашла?

Клеопатра

Прашла, Водзік, мілы...

Вадзім

Значыцца і каханьне прашло. Так выходзіць.

Клеопатра

Водзік дурненькі, (села на калені) яно ніколі ня пройдзе, ніколі! (Абняўшы за шэю, цалуе). (Званар: Каб гэта я на яго месцы—во, ціскануў-бы!).

Вадзім

Што, вы, Клеопатра, сядайце на лаўку, яшчэ відно з вуліцы, пабачыць хто.

Клеопатра

Нікога ня відаць. А памятаеш, як ты сам пасадзіў мяне на калені, я хацела сесьці на лаўку, а ты

ня пусьціў. Ты мяне не паслухаў, а цяпер я цябе не паслухаю. (Па вуліцы ў гэты час прашла Соня, глянула і скоранька пашла. Вадзім бачыў яе першым).

Вадзім

Сядзьце, я вам кажу!.. (Са злосьцю). Ну вось бачыце.

Клеопатра

А хто яна такая, што ты так спужаўся? (Званар: О, каб ты ведала, хто гэта).

Вадзім

Хто-б сабе ня быў, але гэта нікуды ня варта. (Званар: Не, гэта добра).

(На ганку—поп і 1-ы селянін).

А. Серафім

Мы яго паклічам сюды. Вадзім хадзі сюды. Чуеш?

Вадзім

Іду, прабачайце. (Пашоў на ганак і ў дом, за ім поп і селянін)

Клеопатра (адна).

Ох, як цяжка любіць!.. (Званар: А яшчэ цяжэй замуж выйсьці, але нічога, мы яго ўломім, а пакуль што хіба мне смальнуць за ёю, толькі для храбрасьці трэба коўтнуць крыху. Дастае з кішэні самагонку і цягне). А ці-ж можна без каханья? О не, мне здаецца, што калі я буду старая, усё-ткі гэта пачуцьцё ніколі не замрэ. (Адкінуўшы галаву). Яно салодка будзе прабягаць па маіх жылах, а сэрца, то затоіцца, як быццам слухае нешта, то застукоча, як-бы ў трывозе якой... жыць і кахаць, кахаць і жыць...

(Змаўкае. Званар ціха падыходзіць)

Званар

Дзе-ж яно падзелася, бадай ты спрахланела!

Клеопатра (схамянулася).

Хто гэта? А, Званар...

Званар

Гэта я, панначка, хаджу вот па садзе, шукаю...

Клеопатра

Чаго вы шукаеце?

Званар

Цялё...

Клеопатра

Якое цялё?

Званар

Такое, звычайнае цялё, ад каровы. Выпусьцілі ў сад, дык яно забілася недзе, у кусты мусіць. Добра, што я вас пабачыў паненачка.

Клеопатра

А што такое?

Званар

Пагаварыць люблю з вамі.

Клеопатра

Аб чым-жа мы гаварыць будзем?

Званар

Аб усім, што на сэрцы ляжыць.

Клеопатра

А што ў цябе на сэрцы?

Званар

Каханьне, паненачка мая, каханьне.

Клеопатра

Гэта добра, калі можаш кахаць яшчэ.

Званар

Не, гэта ня зусім добра.

Клеопатра

Чаму?

Званар

А таму, што ад каханья можна з глузду зьехаць, гэта значыць з розуму зыйсьці. Праўда, са мною такое няшчасьце ня здарыцца, бо я кахаў раз так пякельна, што ў маёй каханкі пачаліся непарадкі ў жываце, а ў мяне ў галаве. Я й кажу бацьку свайму, дазволь жаніцца, бо зыйду з розуму. А ён мне кажа: чорт цябе ня возьме, каб зыйсьці з розуму, дык трэба яго мець. А такі дурань, кажа, як ты, ня зыйдзе. І што вы думаеце, я ня зышоў з розуму, але каб не палічылі за дурня, я пачаў вар'яцець. Вып'ю, бывала, і пайду шыбы калаціць. Дык яны мене ў халодную зацягнуць. Покуль сьпіш там, дык нічога, а як прачнешся, дык нялоўка.

Клеопатра

Ну, ты цяпер-жа спакойны.

Званар

О, я цяпер зусім спакойны. Чаркі ў рукі не бяру.

Клеопатра

Гэта вельмі добра, што чаркі не бярэш у рукі.

Званар

Не, гэта ня добра.

Клеопатра

Чаму?

Званар

Бо п'ю, бачыце, заўсёды з бутэлькі. Выбачайце, паненачка, я хацеў-бы сакрэцік вам сказаць, толькі дазвольце ручку пацалаваць. Хе-хе.

Клеопатра

На што гэта? Што за выдумка?

Званар

Як матушцы нашай. Я-ж ведаю, што вы будзеце матушкай нашай.

Клеопатра

Ах, так... Ну пацалуй.

Званар

Якая ручка! (Цалуе). А любіць вас Вадзім, як... у-у... страшэнна!

Клеопатра

А, адкуль ты ведаеш, што ён любіць мяне?

Званар (садзіцца каля яе).

О, паненачка, чаго я ня ведаю... Ён сам вось на гэтым месцы казаў мне: люблю я, кажа, гэту... як, як вас зваць, я забыўся.

Клеопатра

Клеопатра.

Званар

Вот так і сказаў: люблю я гэту Каляпатру і жыць мне без Каляпатры нельга. Сумны, сумны часам бывае, усё аб нечым думае і далей за хату Іцкі-краўца

нікуды ня йдзе, а ён тут блізенька. Усё дома сядзіць. Айцец Серахім і кажуць: пашоў-бы ты, сыноч, прайшоўся, пагуляў-бы дзе небудзь, а ён і слухаць ня хоча.

К л е о п а т р а

Няўжо-ж ён так закаханы?

З в а н а р

Ой, закаханы, паненачка, ды й ня дзіва, калі й я нават люблю вас, што, здаецца, так вот і сядзеў-бы з вамі, цалаваў-бы вашу ручку. (Цалуе). Ой, ой! (Ускочыў). Што гэта будзе?

К л е о п а т р а

А што здарылася?

З в а н а р

У самавары даўно вугольле гарыць, а ваду яшчэ не наліў, ай, ай... (Пабег).

К л е о п а т р а (адна).

Ох... як цяжка любіць, але як прыемна чуць аб тым, што цябе любяць.

(З ганку хутка сходзіць Вадзім. На ганку поп).

А. С е р а ф і м

Падумай Вадзім.

В а д з і м

Я не магу, тата...

А. С е р а ф і м

Ты ня можаш? (Да Клеопатры). Хадзі сюды галубка.

(Пашоў у дом).

Клеопатра

Што здарылася, Водзя, скажы мілы? Можа мужыкі цябе растроілі?

Вадзім

Нічога ня здарылася новага. Ідзеце ў дом, вас звалі.

Клеопатра

Я пайду, але я нічога не разумею. (Адыходзячы азірнулася). Мілы...

Вадзім (крыху пастаяўшы іронічна).

Мужыкі цябе растроілі. Выходзіць, што ня ўсіх яшчэ паноў рэволюцыя павымятала. Як тут выбрацца з гэтага балота? А заставацца тут нельга. (Праходзіць Соня). А, Соня, пачакай. (Соня застанавілася). На адну хвілінку затрымайся. (Званар паказаўся на ганку за ім бацька а. Серафім).

А. Серафім (да Званара).

Як мага хутчэй кліч сюды Іцку. (Званар пабег, а. Серафім пашоў у дом).

Соня

Я затрымаюся, павіншую цябе... пажадаю посьпеху...

Вадзім

Сонечка...

Соня (голасна).

Што Сонечка?

Вадзім

Ты ня ведаеш, што тут робіцца.

Соня

І ведаць не хачу.

Вадзім

Паслухай.

Соня

Ну, што ты мне можаш сказаць. Песьня адна, мотыў стары... Больш нам няма аб чым гаварыць.

(Паварачваецца, хоча йсьці).

Вадзім

Выслухай мяне... (Паўза). Ты сама павінна ведаць, што тое, што комбінуе мой бацька, усё гэта супярэчыць маім поглядам, маім пачуцьцям, і я на гэтыя комбінацыі ніколі не пайду. Нашы спатканьні давалі нам бадзёрасьць, я змагаўся з цінаю, якая кожны дзень гатова была заплёснуць мяне. А цяпер, калі ты пакінеш мяне, я ня ведаю, што станецца са мною. Праўда, я вырвуся з гэтага балота, але які знайду сабе шлях—невядома. Я сёньня-ж пакіну гэты дом...

Соня

Ну, пойдзем, крышку пагаворым.

(Пашлі паволі. Выходзіць а. Серафім).

А. Серафім

Якое дрэннае складаецца жыцьцё. Няўжо ты, госпадзі, дапусьціш? О, цяжка, цяжка!.. (Апускаецца на лаўку). Адзін сын... Няма бацькавай волі...

(Званар і Іцка).

Званар

Прыставіў, бацька, Іцку вам.

Іцка

Добры дзен, бацька. Ён мяне прыставіў? Што ты мяне прыставіў, а калі-б я не пашоў. Ну, але як бацька завуць, то я й сам пашоў.

А. С е р а ф і м

Кажы, Іцка, што будзе?

І ц к а (паглядзеўшы на неба).

Здаецца будзе гром.

А. С е р а ф і м

Я не пра гэта пытаюся. Скажы мне, як будзе з тваёю дачкой?

І ц к а

Я вам скажу, бацьюшка. Я хоць і бацька яе, але маючы на ўвазе, што зараз ідзе не семнаццаты, не васемнаццаты, нават не дзевятнаццаты, а дваццаты век, калі праходзіць зусім новы палітычаскі момант, калі гэтага... (дастае з кішэні паперу, на якой чітае) калі „закономерность общественных явлений“ Бухарына ідзе па ўсіх хатах, то што я магу сказаць. Хоча йсьці замуж... няхай ідзе.

А. С е р а ф і м

За каго?!

І ц к а

За рабіна і за бацьюшку яна не пойдзе.

А. С е р а ф і м

Вот што, Іцка, вазьмі ў рукі сваю дачку. Спатканьне з Вадзімам забарані ёй катэгорычна. Між імі павінна быць усе скончана. Яна павінна йсьці аднэй дарогай, а ён другой.

І ц к а (паскроб бараду).

Добра. Але што скажэце, бацьюшка, будзе, калі яны йдучы дарогамі, там дзе небудзь далёка за лесам спаткаюцца?

А. С е р а ф і м

О, гэта будзе вялікі скандал, страшэнны грэх!

І ц к а

Бацюшка, хто можа знаць, можа яны ўжо саграшылі.

А. С е р а ф і м

Што?.. Гэта можа быць?.. (Голасна). Ты будзеш адказваць за ўсё! Ты заклікаў яго ў сваю хату!..

І ц к а

На што крычаць. Ні я, ні вы, бацюшка, адказваць ня будзем. Алімэнты будзе плаціць той, хто мае гішэфт.

А. С е р а ф і м

Што гэта такое?

І ц к а

А пажартаваў, кажучы пра алімэнты, а калі казаць на сур'ёз, то—ого!.. Калі-б што небудзь з маёю Соняю здарылася,—к чортавай матары!.. Ідзі да таго, з кім маеш гішэфты.

А. С е р а ф і м

У...у... Сабака ты!

І ц к а

Сабака? Няхай сабе сабака, абы ня воўк. Калі вы пазвалі мяне для таго, каб палаяцца, то бывайце здаровы! (Пашоў).

А. С е р а ф і м

Пачакай, яшчэ ня ўсё.

Іцка

Яшчэ ня ўсё? Хопіць ужо й гэтага. Я цяпер буду ведаць, што наш бацюшка, самы далікатны чалавек. (Пашоў).

А. Серафім

Праваліся ты скрозь зямлю. Нехрысьць.

(Падыходзіць Званар).

Званар

Ня злуйце, бацюшка, на ўсякую брыду. Злосьці трэба пакінуць на больш паважаную асобу, як Іцка. Цікавая размова была між Вадзімам і Сонькаю яго вось тут.

А. Серафім

Кажы якая?

Званар

Яна яго ў родзе як-бы не падпушчаць да сябе, так што дзела на разрыў...

А. Серафім

Ага добра.

Званар

Не, ня добра, бо яна гэтым значыцца падагрэла яго.

А. Серафім

У, скаціна!

Званар

Страшэнна. Ён тады й пачаў, ды так прыгожа выказаўся, што ведаецца, бацюшка, калі-б ён быў бацюшкам, ды такую казань сказаў у царкве да права-слаўнага народу, плакалі-б усе і за ім ішлі.

А. Серафім

А што яна?

Званар

Хоць не праваслаўная, але пашла з ім.

А. Серафім

Гадзіна!

Званар

Вужака, а. Серафім... О, ён ужо назад ідзе.

А. Серафім

Ідзі ў дом, пазаві паненку Клеопатру.

(Званар пашоў).

А. Серафім (да Вадзіма).

Прышоў?

Вадзім

Як бачыце.

А. Серафім

Як гэта ты пакінуў сваё шчасьце там? (Слова „шчасьце“ з націскам).

Вадзім

Я яго не пакінуў.

А. Серафім

Не пакінуў. Скажы, Вадзім, што будзе з гэтага?

Вадзім

Ня ведаю.

А. С е р а ф і м

Ня ведаеш? А бацьку трэба ведаць, ці не? Чаму ты не даеш мне спакойна памерці? Чаму ты хочаш, каб я на тым сьвеце адказваў за твае грахі?

(З ганку сходзіць Клеопатра, а за ёю Званар).

В а д з і м

Ведаеце што, тата, казак аб тым сьвеце мне разказваць ня варта было-б.

А. С е р а ф і м

Вадзім... Мая апошняя воля: ты павінен надзець расу з крастом і служыць вялікаму тварцу—сздацелю міра сего.

К л е о п а т р а (з другога боку).

У расе, з крастом ты, Вадзім, прыгожа будзеш выглядаць.

В а д з і м (усміхнуўшыся).

Каму што. Я хачу служыць,—толькі бяз расы і краста і не таму невядомаму, а таму, хто зараз твораць жыццё шчаслівае для ўсіх вась тут на зямлі.

Зразумейце, што адзець мне расу, гэта значыць жывым палезьці ў дамавіну, а я жыць хачу. Вы, тата, пражылі сваё, ня будзем зараз разглядаць, якім яно было, але маё жыццё ня можа быць такім.

А. С е р а ф і м

Значыцца, ты адмаўляешся ад краста і ад хрыста?

В а д з і м

Калі маленькім дзецям разказваюць казкі, то яны ўспрымаюць іх заўсёды, як нешта сапраўднае, але як вырастаюць, тады яны з усмешкаю ўспамінаюць гэта. Гэта між іншым.

А. Серафім

Цябе нячысты дух памуціў. А ён сядзіць там, з кім ты спутаўся. Скажы, пакінеш ты яе, ці не?

Вадзім

Сою я не пакіну.

Клеопатра

У такім разе я не магу заставацца тут. (Пашла).

А. Серафім

Дзеткі, пачакай... Вадзім, я не дапушчу да гэтага. Я ня дам табе спакою!..

Вадзім

Ціха. Я вам дам спакой. Поўны спакой. Прашчайце. (Пашоў).

А. Серафім

У...у... Пракляты!..

ЗАСЛОНА.

А К Т І І І

Сцэна—клубны пакой (магчыма куток бязбожніка), адны дзьверы пасярэдзіне другія з якога небудзь боку і вядуць на сцэну ў залю. Нехта хоча прайсьці ў залю праз гэты пакой. Стораж Макар ня пушчае.

Макар

Сюдэю няможна, там па калідоры ёсьць дзьверы, адтуль усе заходзяць.

Незнаёмы

Там вельмі цесна, нельга ўбіцца.

Макар

Сюдэю няможна прапушчаць, дык што я зраблю.

Незнаёмы

Нас толькі чатыры чалавекі.

Макар

Няхай сабе адна чвэртка і то няможна. (Зачыніў дзьверы). Ня любіць публіка парадку, калі пачнеш прывучаць яе. Кожны думае аб сабе. На другога паглядзіш—і адзеты, здаецца, добра, пачне гаварыць, дык відаць, што й вучаны нават, а наконт парадку, як казаў адзін дакладчык, культурнасьці няма. Напісана, скажам, няможна курыць, значыць няможна, а ён, значыцца,

назнарок сядзе пад надпісам „курыць забаронена“, засмаліць і яшчэ выскаляецца. Даль-бог другі раз венікам выкуру каго небудзь... (З бакавых дзьвярэй з залі чуваць аплёдысмэнты). О, пляскаюць. Мусіць нехта нешта сьмешнае сказаў. (Прачыняе дзьверы ў залю, адтуль чуваць: Мы кажам, што царква была прыдаткам капіталістычнага ладу, яна была неабходна яму, яна заўсёды благаслаўляла яго разбойніцкія замеры... Прычыніўшы дзьверы). Як відаць, і сёньня ня скончаць яшчэ гэтага дыспуту.

(З сярэдніх дзьвярэй ўваходзіць Соня).

Соня

Можна прайсьці сюдэю ў залю.

Макар

Сюдэю ў залю не прапушчаю, бо тут зараз за дзьвярыма сцэна, а заля далей.

Соня

Я ведаю, вось мне на сцэну й трэба.

Макар

На сцэне ў часе дакладаў толькі прэзыдыуму палагаецца сядзець.

Соня

Я там сядзець ня буду, мне толькі трэба зайсьці, альбо пазавеце, калі ласка, лектара Вадзіма Быльніцкага.

Макар

А вы хто будзеце?

Соня

Я жонка яго.

Макар

А, то заходзьце самі. (Соня прашла). Маладзенькая і, значыцца, жонка. Ніштаватая кабецінка. (Прачыніліся сярэднія, дзверы, паказалася галава Сёмкі-Званара). Хто там выглядае? (Падыходзіць да дзвярэй).

Званар

Гэта я... з вёскі, бачыце...

Макар

З вёскі? Зайдзі сюды. (Званар уваходзіць і хрысьціцца). Ня хрысьціся, браце, тут бога ня знойдзеш. Сядай вось і скажы, як трапіў сюды? Садзіся смела на мякчэйшае крэсла.

Званар

Я, ведаеце, купіць сее-тое ў горад выбраўся, аж прышлося заначаваць. Пашоў па горадзе, каля гэтага дому, сьветла. Я зацікавіўся, што тут.

Макар

Ага... А скуль-жа сам, здалёк?

Званар

Адгэтуль міль каля дванаццаці будзе. У бок Грозава, калі чулі.

Макар

Чаму ня чуў, калі я там блізка ўзгадаваўся. Мой бацька там на арэндзе сядзеў, але як пан выкідаў нас, мы й пацягнуліся хто куды. Я ў горадзе прыстроіўся.

Званар

О, дык вы свой чалавек.

Макар

Ну так. А калі-б я й ня жыў там, то ўсё роўна рабочы беднаму селяніну заўсёды свой чалавек.

Званар

А на якой фабрыцы працуеце?

Макар

Я бяз фабрыкі, сторажам тут састаю.

Званар

Вот добра. Дык і я-ж сторажам састаю.

Макар

Ага, ну, а як стаўка, па якому разраду тарыфнае сеткі атрымоўваеш пэнсію?

Званар

Ня ведаю, пра што гэта ты пытаешся?

Макар

Я пытаюся: якая стаўка, па якому разраду тарыфнае сеткі атрымоўваеш пэнсію?

Званар

Ня ведаю.

Макар

Ты сябар профсаюзу?

Званар

Якога?

Макар

Я-ж пытаюся: ты сябар і якога саюзу, ці не?

З в а н а р

Не, мусіць.

М а к а р

А дзе ты састаіш сторажам?

З в а н а р

Ды я царкоўным.

М а к а р

А, вось як!..

З в а н а р

Я сторажам, званю калі трэба, але больш на гаспадарцы бацюшкі працую.

М а к а р

То ты павінен быць альбо ў маім саюзе савецкіх служачых, альбо ў саюзе Рабземлес. Значыцца ты не застрахован нават.

З в а н а р

Я ня хлеў, каб страхаваць мяне.

М а к а р (махнуў рукою).

О, браце, трэба будзе заўтра накіраваць цябе ў профсаюз. Раскажы, хіба, як цяпер вёска жыве?

З в а н а р

А так, ніштавата, пачалі папраўляцца.

М а к а р

Самагонку ціснуць добра.

З в а н а р

А так, бывае ўдаецца вельмі добрая. Вот калі мы ўжо разгаварыліся і, можна сказаць, блізка адзін да другога, дык у мяне крыху ёсьць, можна пакаштаваць. (Дае бутэльку з-за пазухі).

М а к а р

Э-э, схавай, браце, тут не палагаецца. Гэта мо' свайго вырабу?

З в а н а р

Кожны раз не пабяшыш купляць, калі свая ў запасе ёсьць, яно лепш ведаеш.

М а к а р

Шмат мусіць перапускаеце на гэта збожжа?

З в а н а р

Так, некаторы пэцкаль дык шмат глуміць і нічога добрага ня выходзіць, а ў мяне, прызнацца, у глум ня пойдзе й фунціку, і жаднага паху, ані-ні... Вот на спробу панюхай. (Хоча дастаць бутэльку).

М а к а р

Добра, няхай, ня трэба. (Чуваць аплёдысмэнты).

З в а н а р

Што гэта там пляскаюць так моцна?

М а к а р

Гэта, браце, дыспут там.

З в а н а р

Які гэта дыспут?

Макар

Адзін даказвае адно, другі другое, вось і спрачаюцца. Прымерна, вось цяпер спрэчкі йдуць наконт царквы, сьвятых там розных, гэта антырэлігійны дыспут, як вось тут напісана. (Паказвае афішу). Нейкі малады хлапчына заядла выступае. Я гэта прошы раз быў, дык ён так сячэ, што папом няма дзе дзецца. Ён так ведае ўсе законы эвангельскія, што напамяць пераказвае. Відаць вучоны чалавек, бо за навуку стаіць і супроць рэлігіі.

Званар

І кажаце, малады яшчэ?

Макар

Маладзенькі, але відаць жанаты, бо жонка нядаўна прыходзіла тут... нейкая чарнявенькая, як яўрэчка... Ну, а як цяпер на вёсцы, моляцца добра?

Званар

Ахвотнікаў; ведаеш, з кожным годам усё менш і менш. Бывае звоніш-звоніш, а карысьці—ні на грош. Прыдуць 3—4 бабы і ўсё.

Макар

А што-ж вы тады робіце, як публіка ня збіраецца?

Званар

Замыкаем царкву і да хаты.

Макар

Ну, а гэтыя чатыры бабы як?

З в а н а р

Як? І яны йдуць да хаты, ня будзем жа мы для іх чатырох абедню службыць, што ад іх утаргуеш.

М а к а р

Значыцца гандаль у вас слабы?

З в а н а р

Слабаваты. Гэта ня тое, што ўперад. Кажуць некалі даўно, дык на агні палілі, а народ за веру стаяў.

М а к а р

Дурняў, браток, шмат было. Яно нават ня тое, каб дурні, але невуч, вось галоўнае. Ну, скажам, вось такі выпадак чуў я, даўно гэта было, у Нямеччыне. Цягаўся нейкі манах. Ён насіў нейкае пяро, якое выдаваў, што яно быццам пяро архангела Гаўрылы. Шмат, вядома, назьбіраў грошай, але здарылася, што нехта, калі ён начаваў, сьвіснуў гэтыя грошы з пяром разам, значыцца, украў. Што тут рабіць? Гэты манах на вачох свае гаспадыні набіў свой пусты мяшок сенам і пасья абвясцьціў, што гэта сена з ясьляў, дзе радзіўся Хрыстос. Народ і пачаў прыкладвацца, вядома, за грошы. Тое-ж самае робіцца й цяпер, толькі, вядома, далікатней, як кажучь, танчэй. Даўней, дык вельмі было груба. Нават сэкратар рымскага папы расказваў у кнізе нейкай, як адзін манах пашоў да жонкі аднаго чалавека. Муж недзе пашоў, ці паехаў, а яна прыкінулася хвораю. Манах прышоў сцяляць яе і заначаваў. А тут, значыцца, муж дадому вярнуўся; ён бачыць, што неярэліўкі, накінуў на сябе свой балахон, ды ўцёк, а штаны й засталіся. Муж за гэтыя штаны, ды на вуліцу—падняў скандал. Тады з манастыра вышаў стары манах і кажа: „гэта штаны сьвятога Францішка“.

З в а н а р

Ха-ха-ха!.. Штукары!

М а к а р

Яны, кажа, сьвяшчэнныя: іх манах прынёс для сцаленьня хворае. Зараз хрэсны ход, штаны палажылі на шоўкавую падушку і дазволілі прыкладвацца да іх.

З в а н а р

Ну, што ты скажаш?.. Ха-ха-ха!..

М а к а р

Ну, што ты зробіш. Ха-ха-ха!..

З в а н а р

Калі так мы разгаварыліся, то я табе прызнаюся: я не выпадкова трапіў сюды. Я тут са сваім бацьцюшкам.

М а к а р

Ага!..

З в а н а р

У яго ёсьць адзін сын. Бацьцюшка стары й надта заядлы. Ён увесь час муліў сына, каб зрабіць, значыцца, папом яго. Заказалі нават форму. А ён нейк спутаўся з яўрэчкаю краўца Іцкі і вось нядаўна за яе, ды ў горад. Бацьцюшка аж вар'яцее. Едзь-ма, кажа, ў горад, дастану я яго. Прыехалі, аж тут чытаем на ахвішы: Вадзім Быльніцкі—лекцыя, дыспут, ды супроць бога. Папёрся сюды і сказаў мне зайсьці пачакаць. Што ён з ім тут зробіць, я ня ведаю.

М а к а р

Вось яно ў чым справа... (Доўгія аплёдысмэнты). Ну, здаецца, скончыўся дыспут.

Званар

Дык-жа каб упільнаваць мне?

Макар

Там у калідоры стой, бо тудэю публіка выходзіць.

(Званар пашоў, за ім Макар).

Са сцены выходзяць: Соня, Вадзім, Чутковіч (чуваць яшчэ аплёдысмэнты).

Соня

Доўга сёньня зацягнуўся дыспут.

Вадзім

Так, даўгавата.

Чутковіч

Нічога, затое прашоў вельмі добра. Ну, ты маладчына, Вадзім. Сёньня ты трымаўся яшчэ лепш. Лоўка ты гэтага з сатварэньнем сьвету пасадзіў.

Вадзім

Ну, дык гэта-ж зусім відавочная байка.

Чутковіч

Так, але адказ з гэтым прыкладам быў надзвычайна добры. Вот памаленьку будзем працаваць. Соня звыкнецца з горадам і будзеце жыць.

Соня

Што, калі-б бацька твой чуў тваю прамову?

Вадзім

Ня ведаю, ці перанёс-бы ён.

Чутковіч

Магчыма, што ён махнуў на вас рукою.

(З сярэдніх дзвьярэй уваходзіць а. Серафім, за ім Званар).

Соня (спуджана).

Вадзім, што такое?.. Глядзі хто йдзе?

(Усе глядзяць. Маўчаньне. А. Серафім паволі падыходзіць).

Чутковіч

А, і Званар тут.

А. Серафім

(Прыдушаным голасам).

Ты ўцёк?! (Падступае да Вадзіма). Зьбег гадзіна?.. Думаў, я не знайду? Знайшоў... Падзяку я прынёс табе... (Дзіка). Пракляцьце!!!

Вадзім

Пакіньце вы мяне...

А. Серафім

Пакінуць, каб ты рваў маё сэрца. Я тваё вырву гадзіна... (Дрыжачыя рукі яго цягнуцца да Вадзіма).

Вадзім

Пакіньце, я вас прашу.

А. Серафім

Загінь ты!.. (Увесь трасецца, траціць прытомнасьць). Дзе бог... пакарай!.. (Падае на падлогу, Званар падбягае, падтрымлівае).

А. Серафім

Па-а-ка-рай...

С о н я

Што будзе Вадзім?

З в а н а р

Бацюшка, айцец Серахвім. Бацюшка!..

(Тармошыць яго, з-за пазухі Званара выкідаецца бутэлька самагону, якую ён паказваў Макару. Крыху разьлілася, а то пасьпеў заткнуць і схаваць).

С о н я

(Падбягае да Чутковіча).

Скажэце, што будзе, што будзе?

Ч у т к о в і ч

(Спакойна як заўсёды, і курачы люльку).

Што будзе? Жыццёвая дарога ваша будзе больш свабоднай.

З в а н а р

(Падтрымлівае папа за галаву).

Бацюшка, бацюшка... скончыўся. Казаў, ня трэ́ было ехаць. Вот і прыехалі...

К А Н Е Ц

СОН

Що буде, Валімі, в твоїх снах...

Валімі

Валімі, зійди, Валімі, Валімі...

Валімі, зійди, Валімі, Валімі... (Валімі, зійди, Валімі, Валімі...)

СОН

(Валімі, зійди, Валімі, Валімі...)

Скажи, що буде, що буде, що буде...

Валімі

(Валімі, зійди, Валімі, Валімі...)

Що буде, Валімі, Валімі, Валімі... (Валімі, зійди, Валімі, Валімі...)

(Валімі, зійди, Валімі, Валімі...)

Валімі, Валімі, Валімі... (Валімі, зійди, Валімі, Валімі...)

Валімі

Валімі, Валімі, Валімі... (Валімі, зійди, Валімі, Валімі...)

Валімі

Валімі

Валімі, Валімі, Валімі...

Валімі

Валімі, Валімі, Валімі... (Валімі, зійди, Валімі, Валімі...)

Валімі

Валімі, Валімі, Валімі...

У ЦЕМРЫ

(Аднаактавы абразок з вясковага жыцця ў 1921 г.)

Два тры мужыны, два тры хлопчыкі

Янка

А ў Вас, у сьвіраце

Міхаські

А некаторыя, нусіць, ня хочунь, зьвіаць?

Янка

Дык давай. Мол, та, несе сьвіраце, Макаронка
Паўлючок, дзіжэж біцца кілаціца дзімак, каб не да-
вада фісоль. Хай трэсьне, гаворыць, уной дохрой.

Марта

Ах, распута, вась цяпер дзяткі!

А С О Б Ї:

М а р т а—удава.

Я н к а—бедны селянін.

М і х а л ь с к і—багаты селянін, кулак.

З о с ь к а—няродная дачка Марты.

Р ы г о р—няродны сын, брат Зоські, чырвонаарм. ЧК.

Б у я л а ў—сэкратар рэўкому.

Д ы я к а н.

К а б е т а.

Два, тры мужчыны, два, тры хлопчыкі, сяляне.

Дзея адбываецца ў хаце ўдавы. Кулак Міхальскі падводзіць рахунак зьбіраньню ахвяр на званы й на архірэя. Зьбіральнік Янка дае справаздачу.

Міхальскі

Колькі сабраў у пасеках?

Янка

На званы—3 пуды жыта й пуд аўса, а на архірэя 8 фунтаў мёду і каля пуду фасолі, вось толькі што прывёз.

Міхальскі

А дзе паставіў?

Янка

А ў Вас, у сьвіране.

Міхальскі

А некаторыя, мусіць, ня хочуць даваць?

Янка

Дык дзіва!.. Моладзь, псуе справу. Макаровых Паўлючок, дык аж біцца кідаецца да маткі, каб не дала фасолі. Хай трэсьне, гаворыць, твой архірэй.

Марта

Ах, распута, вось цяпер дзеткі!

Зоська

Ай добра, сказаў. Праўду сказаў. Як жабракі ходзяць з торбамі і збіраюць на зва-а-а-ны на архі-рэ-я.

(Уваходзіць дыякан).

Марта

Ціха ты.

Зоська

На дыякана яшчэ назбірайце.

Дыякан

Дыякан тут.

Зоська

Прымайце ад вашых казначэяў дабро за сваю „цяжкую працу“.

Марта

Сьціхні ты, гадаўка.

Зоська

Што сьціхні, абрыдла мне глядзець на вашыя зборышчы.

Янка

Сядайце, айцец, сядайце.

Зоська

Дядзька Янка, кідайце гэтыя торбы. Хай самі йдуць і збіраюць, нашто вам гэта, пойдзем з хаты.
(Пашла).

Дыякан

Во крыклівая. Маладзенькая, задзірыстая, а можа й дурненькая.

М ар т а

Каб яна была мая родная дачка, я-ж бы яе... прытаўкла-б за гэтыя словы.

М і х а л ь с к і

А, не зважайце, вось добра, што пашла. Ты, Янка, зьбегай да мяне там жонка прыгатавала прыкусіць. У шафе там кіўбасы, а затым... можам крыху мёду ўзяць, з гэтага зборнага, разумееш!..

Я н к а

Добра! (Ідзе).

М і х а л ь с к і

Э, пачакай, як толькі прыедзе сэкрэтар рэўкому. дык няхай хлапчук мой зараз-жа й вядзе яго сюды,

Я н к а

Добра!

М і х а л ь с к і

Там жа за куфэркам, дзьве бутэльні пяршаткі, разумееш?..

(Янка вышаў).

М і х а л ь с к і

Гэта (да Марты, вымаючы з кішэні бутэльку) там пастаў дзе небудь, а то цёплая зробіцца ў кішэні. (Марта ставіць у мя цельнік).

М і х а л ь с к і (сядае).

Я вам скажу, айцец дыякан, што калі скончым царкву, ды калі вы пераберацеся да нас на пастаяннае жыццельства, ну тады заживем.

М ар т а

Скарэй-бы ўжо канчалі.

Дыякан (лісьліва паглядае на Марту).

Скарэй-бы... рукапалажыцца трэба во сьвяшчэнь-
нікі...

Міхальскі

Ну гэта вы зробіце хутка.

Дыякан

Так, гэта можна хоць сёньня. Завязу яго прасьвя-
шчэнству ўсе, што назьбіралі й магу атрымаць Ліс-
каўскі прыход і быць з вамі і сярод вас, эх-хе-хе...

Марта

Як добра!..

(Уваходзіць Янка).

Міхальскі йдзе да яго. Дыякан трымае Марту за руку і ўкрадкай цалуе
яе ў шчаку. Марта ўскаквае, бяжыць у мыцельнік, прымае ад Янкі талеркі
з закускаю, дыякан задаволена гладзіць бародку.

Міхальскі (падыходзячы да стала).

Вось зараз перакусім крыху. Яшчэ дзякаваць
Богу й каўбасы знойдзем, калі трэба й самагонку ня
дрэнную.

Дыякан

Дай бог кожнаму праваслаўнаму такую піць, як
ваша, пане Міхальскі, толькі глядзецце, каб не праню-
хаў які небудзь бальшавічок.

Міхальскі

Ня ведаю, пакуль што ціха. У рэўкоме ў мяне
цяпер ёсьць свой чалавек.

Дыякан

Гэта Буялаў?

Міхальскі

Так. Ён-жа сэкратар, ён вядзе ўсе дзялы, а сэкратаром у сельсавеце мой сын, таксама вядзе ўсе дзялы. Так, што я й спакойны.

Дыякан

Во, так і трэба, каб усякая шушамець, ня лезла на карк.

Міхальскі

Глянь, Янка, каб пад вакном там нікога ня было.

(Янка вышаў, Марта за ім).

Дыякан

Буялаў наш чалавек, толькі каб не даведаліся аб тым, што ён ня вельмі далюблівае цяперашнія парадкі, бо скінуць могуць з пасады, а так ён вот-вот камуністым стане, нашым камуністым.

Міхальскі

Во калі-б такія ўсе камуністыя, я-б нічога ня меў-бы проціў, а можа й сам пашоў-бы нават, а то што, знаеце, галадранец які, што ў яго нічога няма, што з ім парадашны чалавек гаварыць не хацеў, ён лезе ў камуністыя. Вось у Ачапоўскага на фальбарку адзін сем год парабкам быў, а цяпер упраўляючым там застаўся. Ён нават бога не прызнае.

Дыякан

Ух разбойнікі.

(Уваходзіць Янка й Марта).

Міхальскі

Грабіцелі й больш нічога.

Янка

Нікога няма, ціха ўсё.

Дыякан

Ну, а ты, Янка, як скоро бальшавіком будзеш, у камуністыя запішашся?

Янка

Як вам сказаць, айцец духоўны, бальшавіком яшчэ можна быць, значыцца, каб усім людзям добра было і ўсё такое... Аб камуністых я нешта нічога ня ведаю, як будзе з гэтаю камунаю, але я чалавек цёмны і пра гэта мала што магу сказаць. Вось, што я магу сказаць.

Марта

Я думаю бог павінен пакараць іх, быць ня можа каб так прашло. Яны-ж усе бязбожнікамі парабіліся. А памойму—раз ты ня чуеш над сабой страху божага, ты тады можаш красьці, забіваць.

Янка

О, за гэта ў турму пасадзяць!

Міхальскі

Хто-ж іх пасадзіць, калі яны саджаюць, ды каго? Дзе гэта відана, каб узяць айца духоўнага ды ў ва-строг.

Дыякан

Каго, мяне?

Міхальскі

Як прыкладу, бывае-ж.

Марта

Не даруе ім бог.

Дыякан

Так, цярпеньне вялікае.

Міхальскі

Але, як я спадзяюся, то на маім выйдзе. Ну я думаю, што сэкратар пад'едзе скора, а гэтым часам стаў, Марта, што там ёсьць.

(Марта ставіць закуску і выпіўку).

Міхальскі

Калі мы пачыналі строіць царкву, думалася, што ўсё будзе гладка йсьці, тады неяк дружна браліся за работу, а цяпер віляць пачалі некаторыя, слабода нарабіла, але быць ня можа, да вялікадня скончым і я так думаю: маючы сваю царкву, можна будзе трымаць нашых ліскаўцаў у парадку і паслушэнстве.

Дыякан

Труднавата у „нынешние времена нету прежнего почитания“.

Міхальскі

Кожны лезе за пане-брата, хоча паказаць свой розум, што ў яго ніколі ня было. А памойму, кожны павінен ведаць, хтс ты такі, і ня лезьці куды ня сьлед.

Янка

Ня будзем пра гэта гаварыць, пане Міхальскі, лепш вось з айцом духоўным павячэраць, ды (паказвае на будыльку) выпіць вось гэтых кропель.

Марта (налівае).

Прашу-ж госьцікі дарагія.

Дыякан

Я, можна сказаць, няп'юшчы, але як вып'ю, дык неяк тады лягчэй, толькі-ж я ўжо выпіў сёньня і адчуваю ў галаве шумок.

Міхальскі

А мала што дзе там пілі, мо якую дрэнь, а гэта ўсе-ж такі добрая, бяз жаднага паху.

Янка (сядзіць з боку).

А гэта добрая.

Міхальскі (заўважыўшы).

А, дык бяры шклянку й ты, Янка.

(Янка падыходзіць да стала й выпівае).

Дыякан

Даюць—бяры, б'юць—уцякай.

Янка

Я так, бацьюшка айцец дыякан, і раблю, мая жонка калі раззлуецца часам, пачне лаяць мяне, то я цярплю, але як бывае ўхваціць сякач, ці вілкі, дык тады—уцякаю.

Марта

І добра робіш, Яначка, далі-бог добра. (Налівае ўсім). Ну яшчэ, айцец дыякан.

Дыякан (бярэ чарку).

Закончыць храм, рукапалажыцца, прыехаць да вас на асьвяшчэньне і на пастаяннае служэньне. Ваздадзім хвалу госпаду Хрысту. (Выпіваюць усе). Я па стапах Хрыста,

які заўсёды быў з народамі, як і я з вамі сёння.
(Працягвае рукі, каб абняць Марту й Міхальскага). Слухай, Марта,
ты ўдава?

М а р т а

Удава, айцец духоўны.

Д ы я к а н

Хрыстос любіў удоў, будзем любіць і мы. (Марта
цалуе руку дыякану, а ён яе ў лоб і шчаку).

(Янка пашавяліўся).

М а р т а

Нехта, здаецца, ідзе. (Ускаквае й бяжыць да дзвярэй. Янка
і Міхальскі хаваюць бутэлькі).

(Уваходзіць сэкратар з папкаю, п'янаваты ўжо).

М і х а л ь с к і

Во хто нас перапужаў. (Ставіць на стол бутэлькі).

С э к р а т а р

Правільна, што самагонку пілі?

Д ы я к а н

Не самагонку, а хлебнае віно ўдавы Марты, за
неіменіем вінограднага.

С э к р а т а р

За неіменьнем гэрбавой пішам на прастой, а вось
прыпісаць вам за тое, што без мяне пачалі...

Я н к а (дае месца сэкратару).

Чакалі вас, т. сэкратар, а пасья нейк і пачалі.

Сэкратар

Пачалі... прадаўжай!..

Міхальскі

От люблю... Свой чалавек, такому я заўсёды рад.
(Налівае яму шклянку).

Сэкратар

Рад?.. а... Чаму-б ня ўстроіць усю гэту маніфэстацыю ў тваім доме: там прасторна, тупнуць можна. (Дзяк ціях п'яе)... К ціхаму прыстанішчу тваему прыцёк во піюшчы.

Міхальскі

Я вам скажу, што гэта для вас ня добра будзе. Кожны будзе казаць, што ў яго п'юць, за яго стаяць, ведаеце самі, пачнуць перамельваць усё, а тут спакайней.

Марта

Тут спакойна, вокны завешаны. (Устрывожана). Нехта клямкаю стукнуў. (Ускаквае. Міхальскі хавае бутэльку).

(Адчыняюцца дзьверы, уваходзіць кабета).

Кабета (падыходзячы да стала).

Я буду прасіць вас, айцец і вас. (Да сэкратара). Можа вы-б далі якую раду: дзеці пахварэлі, а сеньня й сам (гаспадар) злёг, што мне цяпер рабіць? Большанькая дзяўчына бяз памяці крычыць, дроў—ні паленца. (Плача). Есьці няма чаго даць.

Сэкратар (сярдзіта).

Ну, дык што-ж мы можам табе даць?..

Кабета

Я ня ведаю можа паможаце, бядзе маёй.

Сэкратар

Што тут канцэлярыя табе?

Кабета

Не магу-ж я, панок, адвінуцца з дому, каб паехаць.

Сэкратар

Не магу-ж я за такой паняй прыслаць каней гэта раз, а другое трэба злажыць усё, чаго ты хочаш, у пісьменным відзе і здаць у рэгістратуру.

Кабета

Каму кажаце падаць?

Сэкратар

У рэгістратуру.

Кабета

А хто-ж ён будзе такі?

Сэкратар (іронічна).

Ізвольце аб'ясніцца з такімі...

Дыякан

Скажы, галубка, ты ў споведзі летась была?

Кабета

Была, айцец.

Дыякан

Дык, схадзі і сёлета, а цяпер трэба пачакаць, што бог дасьць. Запалі сьвечку, хай гарыць на стале ў гарнушку з жытам. Паправіцца—ахвяру паднясі, памрэ—памінкі зрабі: усё ад бога, галубка мая.

(Кабета ўсхліпваючы адыходзіць).

Міхальскі

Цьфу чорт яе нагнаў, зашчапіла ты-б, Марта, дзьверы, каб ня швэндаліся, каму не патрэбна.

Сэкратар

Эх, сяду разам з айцом духоўным, вып'ем і вазьнясемся ў рай.

Дыякан

З табою, хоць у пекла.

Сэкратар

Сядай, тут каля мяне, Марта. (Марта сядзе).

Сэкратар

Ды бліжэй!.. Я не такі халодны, як сьвяты айцец.

Марта

Айцец дыякан ніколі халодным ня бывае.

Сэкратар

Ня бывае?.. Ведаеш?

Дыякан

Я цеплаты ў цябе не прашу, я саграваюся сваім воздухам. (Да сэкратара). Слухай, чаму ты сеў пасярэдзіне, а жанчына ў нас з краю.

Сэкратар

А дзе яна павінна сядзець?

Дыякан (паказвае месца каля сябе).

А вось тут.

Сэкратар

А, вось яно што?.. Добра. Я згодзен, выпі вось толькі поўную шклянку.

Дыякан

Поўную, гы-гы-гы... Многа, браток.

Сэкратар

Ну, пі—колькі тут ёсьць.

Дыякан

Многа будзе, браток.

Сэкратар

А ну, ладна сядзі сабе адзін. (Павярнуўся).

Дыякан

Ну, вып'ю, браток, вып'ю.

Сэкратар

Ну, пі.

Дыякан (выпіўшы крыху).

Замнога, браток.

Сэкратар

Ну, як сабе хочаш.

Дыякан

П'ю, п'ю. (П'е).

Сэкратар

О, цяпер займай маю пазыцыю. (Садзіць дыякана пасярэдзіне).

Дыякан

(Палажыўшы абаім рукі на плечы).

Люблю я вас (Зьлёгка цалуе ў шчаку сэкратара й добра два разы Марту). Слухай пане Міхальскі, колькі мы купім званоў?

Міхальскі

Я думаю, ня менш чатырох, каб у чатыры галасы.

Дыякан (радасна).

У чатыры... (Лічыць і паказвае пальцам на ўсіх, апрача Янкі)
Раз, два, тры, чатыры (Бярэ шклянку ў рукі і стукае аб бутэльку)
Ці-лім, бом-бом... (Дыякан кажа: „Ці-лім“; Сэкратар: „бом“ і Міхальскі—„бом“ некалькі разоў, а затым мотыў пераходзіць у польку „Ціль, ціль“, „бом-бом“... Плечы іх пачынаюць хадзіць, Міхальскі топае седзячы, Дыякан, Марта й сэкратар вылазяць й пачынаюць скакаць).

Дыякан (кончыўшы скакаць).

Стой, каршуны нейкія перад вачыма кружацца...
Ой, ой, кружацца...

(Уваходзіць Зоська)

Сэкратар

Кружыцца?.. садзіся ты, мокрая курыца! А-а-а
Зоська тут, ягадка!.. (Ідзе да яе).

Зоська

Адыйдзеце!.. (Сэкратар хоча абняць яе).

Зоська

Адыйдзеце, а то плюну ў вочы.

Сэкратар

Што?.. Мне ты хочаш плюнуць у вочы, мне сэкратару рэўкому, прадстаўніку уласьці.

Зоська

Гэта вы прадстаўнік улады? Ды Вы не дастойны быць ім. До-обры прадстаўнік!.. Вы ганьбіце толькі ўладу, і вам ня месца ў рэўкоме.

Марта

Чаго ты прышла?

Зоська

Я ў сваю хату прышла. Што можа прагоніце?

Сэкратар

Выкінем, як жабу, калі толькі будзеш шум падымаць.

Дыякан

Так, выкінуць трэба гэта непатрэбнае зельле.

Зоська

Вы патрэбнае зельле, вы, айцец духоўны, цалебнае зельле, вы сцаляеце душы. Сцаляйце лепш сваю душу, вось гэтым зельлем. (Паказвае на бутэльку самагонкі). Яна ў вас хворая...

Марта

Сьціхні ты...

Зоська (ня слухаючы).

Вы сьпяшаецеся каб скарэй закончыць будову царквы, асесьці тут у нашай вёсцы й, напіўшыся добра самагону, маліцца за нас грэшных. Каму патрэбны гэтыя малітвы?

Міхальскі

Нам патрэбны. Вядома-ж не табе распусьце такой.

Зоська

Толькі-ж вам. Зразумела, каму патрэбна гэтая крама.

Дыякан (да сэкратара).

Трэба запраціць ёй гаварыць...

Зоська

Не, галубчыкі, цяпер не забароніце нам гаварыць. Мы будзем гаварыць, крычаць будзем. (Янка задаволены паглядае на Зосю).

Марта

Ну й лопнеш.

Дыякан

І лопнеш.

Зоська

Вы лопнеце ўсе.

Сэкратар

(Падыходзіць да Зосі й са злосьцю).

Што ты скажы з сябе прадстаўляеш?

Зоська

Я не прадстаўляю, я выказваю праўду. Пры Савецкай уладзе мы будзем праўду казаць у вочы.

Сэкратар (іронічна).

Якую такую праўду сударыня, думаеце сказаць?

Міхальскі

Ды ну яе з яе праўдай.

Дыякан

Праціўна слухаць...

Зоська

Праціўна слухаць? Але-ж вы павінны слухаць.

Дыякан

Ня будзем слухаць.

Зоська

Ня будзеце слухаць?.. Тым горш для вас, а вот вы, таварыш сэкратар...

Дыякан

(да Міхальскага, сьмяючыся).

Таварышка!.. Хе-хе-хе...

Зоська

Ці падумалі вы аб жыцьці сялянства. Вы ня бачыце, колькі хворых у вёсцы ёсьць, ёсьць такія, што ўсёй сям'ёй ляжаць. Ці падумалі вы каб доктара прыслаць, каб прыняць якія крокі, каб не хварэлі больш людзі. Побач з такімі вось. (Паказвае на Міхальскага). У нас ёсьць і такія, што ўжо апошнія функці змалолі, цемната страшная пануе, а вы гэтым карыстаецеся й строіце царкву, збіраеце на званы, на архірэя, прапіваеце тут...

Міхальскі

Тваё прапіваем?

Дыякан

Я лічу, што гэта яе прамова... гэта—поўная контррэволюцыя.

Міхальскі (глядзіць на сэкратара).

Контр-рэволюцыя!..

Зоська

Ха-ха-ха!.. Эх, дзікуны! (Пашла).

Марта

Вось бачыце, якое дабро жыць нам, мачыхам з такімі дачушкамі. Яе трэба было-б пасадзіць, каб пасядзела ў воласьці, можа крыху палепшала-б.

Міхальскі

Пасадзіць трэба яе беспраменна, і гэта зрабіць ня трудна. Яна язычок мае лоўкі, прагаворыцца на сходзе супроць сэкратара рэўкому ці каго, а я скажу сыну, каб у пратакол запісаў, ну і, значыцца, супроць уласьці. Галубка, хадзі сюды...

Дыякан

О, люблю, за гэта. Я лічу, трэба ўсім выпіць...
(Выпіваюць. Янка ня п'е).

Міхальскі

Ну, а ты, што ня п'еш Янка?..

Янка (хмурны).

Дзякую, панок, ня буду піць.

Дыякан

Ты што, пашатнуўся ў веры?

Янка

Не, айцец духоўны, я болей не магу піць.

Дыякан

Ты можа гневаешся, што я не плачу за старажоўства царквы, але-ж май на ўвазе, што калі адчы-

нім—ты будзеш царкоўным старастам, будзеш першым маім памоцнікам.

Сэкратар

Усё гэта пустое, дзяўчына гэта сядзіць у мяне ў печанёх, чорт-бы яе пабраў.

Міхальскі

Я-ж бы яе на вашым месцы... у Чаку загнаў-бы.

Дыякан

Куды вы казалі?

Міхальскі

У Чаку...

Дыякан

Ой, якое богу праціўнае завядзеньне... (Паморшчыўся заплюшчыўшы вочы, паўтарае) Чэ-ка, Чэ-ка...

Міхальскі

Яно і мне праціўна... А табе, Янка?

Янка

А мне нічога.

Міхальскі

Табе нічога?.. Ну, а ёй? (Паказвае на Зосю) Ей-жа міла, дык вось няхай яна туды і йдзе.

Янка

А чаму-ж ёй ня міла будзе, яе-ж брат, Рыгор, там служыць. (Уваходзіць Зоська).

Міхальскі

Брэшаш, ён у Чырвонай арміі служыць, а мо' дзе прапаў гэtkі галаварэз.

Сэкратар

А вось чаму яна такая разумная.

Дыякан

(Заплюшчыўшы вочы на мотыў камарынскага ціха напявае).

Чэ-ка, Чэ-ка... (Засыпае).

Сэкратар

Ну, айцец, падымайся, тут брат Чакою, пахне. Едзем адсюль к чорту...

Міхальскі

Не сьпяшайцеся, глупства...

Марта

Няхай айцец дыякан засьне крышку, яны ўтаміліся. Яшчэ заедзецца рана. (Да Зоські). Гэта ты, гадаўка, мне жыцьцё труціш... (Стук у дзьверы, сэкратар зьбіраецца. Марта выбегла ў сенцы і пытаецца: хто там? Чуваць адказ: Я... Рыгор... адчынеце... Яна не адчыніла і спуджаная ўскочыла ў хату) Рыгор прыехаў...

Міхальскі (моцна).

Р-рыгор-р-р?... (Бразнула талерка, дыякан падскочыў—хрысьціцца).

Зоська (радасна).

Рыгорка прыехаў... (Бяжыць адчыняць дзьверы).

Сэкратар (бярэ пад паху папку).

(Уваходзіць Рыгор. На ім шлём, з гвяздаю, скураная куртка, рэвольвер і маленькі клунак).

Рыгор

Здарова, Зоська!.. (Цалуюцца). Што, гэта адчыняць ня хочуць? Запыталі, хто—і пабеглі?.. (Усе спуджаныя стаяць).

Зоська

А вось чаму, Рыгорка, паглядзі, што ў нас робіцца, я пісала табе.

Янка (да Рыгора).

Здароў, Рыгор. Знацца ў госьці да нас...

Рыгор

А, дзядзька Янка... Здароў... (Вітаюцца). Ну, а гэта, што за кампанія? А-а-а!.. Гэта дыякан... (Глядзіць на Міхальскага). І гэтага пазнаю... Ну, а гэта хто такі будзе?.. (Глядзіць на сэкратара).

Сэкратар

Я—сэкратар рэўкому...

Рыгор

Сэкратар рэўкому? Добра... у вас тут дзелавое пасяджэньне.

Сэкратар

Я прыяжджаў сюды па справах, зямляўпарадкаваньня, а затым ўжо запрошаны быў зайсьці сюды. А вы хто будзеце, дазвольце запытаць?

Рыгор

Я гаспадар гэтай хаты.

Сэкратар

Я разумею, але я пытаю па службе хто будзеце?

Рыгор

Я воін Чырвонай арміі, абаронца-працоўных.

Сэкратар

А дзе служыце?

Рыгор

У Чака...

(Сэкратар закусіў губы. Дыякан, падскочыўшы, хаваецца за Міхальскага).

Рыгор

Не хавайцеся, айцец, за сьпіну, мы вас добра бачым, добра бачым вашу работу. Вы, зразумела, па справах богу-ўгодных прыехалі сюды. Цэркаўку будзеце, самагоначку папіваеце, г. зн. прыёмнае з карысным... А такія, як пан Міхальскі зьяўляюцца вашымі вернымі памоцнікамі... У, дармаеды... Вы тая балячка на цэле працоўнага селяніна, якая не дае магчымасьці паправіцца яму... А ты вось, Янка, як папаў сюды. Што ў цябе, у бедняка ёсьць агульнага з гэтай кампаніяй?

Янка

Я што, я нічога, зьбіраў на званы, на архірэя, значыцца, сабраў, аддаў вось пану Міхальскаму, а як яно там будзе, бог іх ведае...

Рыгор

Значыцца сабралі і ўстроілі папойку пасья ўдачнага ўлову і каб незаметна было, зышліся сюды, пад гэту шэрую страху—умела карыстаецца цёмнатою народнай і робіце сваю цёмную справу. Зьбіраеце пуды, каб адаслаць іх дармаедам, каб купіць званы. Званіць будзеце, зываць народ і казаць яму аб пастох, аб страху божым, аб царстве нябесным, а самі тут ня замліцы, сабраўшыся пад гэту шэрую страху, спасаеце свае душы самагонкаю. Спасайце. Эх, вы... „душы“, вон з гэтай хаты, яна павінна застацца чыстай і новай. (Усе пасьпешна выходзяць. Янка й Марта ня ведаюць што ім рабіць. Да сэкратара) А вы пачакайце, мы яшчэ з вамі пагаворым як сьлед. (Да Янкі) Застаньцеся, дзядзька Янка. (Да Марты). Застанься й ты—ахвяра папоўскага дурману. (Углядаецца на сэкратара). Дзесьці мы сустрэкаліся, што-сь знаёмы твар?..

Буялаў

Усё можа быць, а то... бываюць падобныя па абліччу.

Рыгор

Ага... Ён... У Жлобінскім Угалоўным розыску справа яго была... Быўшы валасны пісар... А ну, рукі ўверх.

Янка

Угалоўны праступнік... Ого-го!.. Значыцца здымуць кветку з кажушка.

Рыгор

Вымай, дзядзька Янка, усё, што ёсць у яго ў кішэні.

Янка

Баюся, браток.

Рыгор

Нічога, ён не пашавеліцца.

Янка (мацае).

Ой, нешта тырчыць, можа рэвольвэр...

Рыгор

Цягні, ня бойся. (Янка дастае з кішэні паўбутэльку).

Буянаў

Дазвольце, таварыш, тут непаразуменьне.

Янка

Якое непаразуменьне, калі самагоначка, ды напэўна пяршатка. (Шукае). Больш нічога няма, здаецца.

Рыгор (да Зосі).

Я зараз паеду з ім у рэўком і зьвярнуся заўтра
раніцаю. А цяпер пойдзем да старшыні сельсавету,
бяжы, Янка, наперад, скажы, каб прыгатаваў хурманку.

Янка (ня ведае дзе падзець самагонку).

А гэта тут пакінуць ці як будзе?..

Рыгор

Выкінь там на агарод дзе...

Янка

Добра, бягу. (Расчыніў дзьверы). Ну, за мной, угалоўнік.

Рыгор

Пашлі!.. (Пашлі, вышла й Зося).

Марта (адна, падышла да абразоў).

Божа міласэрдны, калі я можа й сапраўды грэшна
ў чым, дык даруй, я-ж удава. Заступіся, заступіся,
божачка, і за айца дыякана...

К А Н Е Ц

Бел.
Д. 10

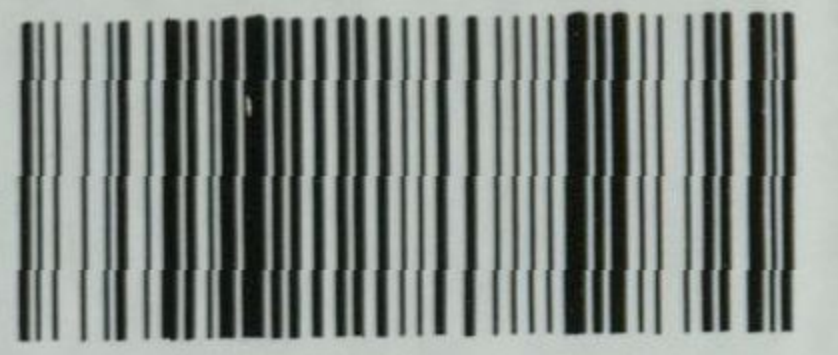
1064 = . . .

Бел. аддзел

1994 г.

[Handwritten mark]

✓

E0000003 1 1822 1

✓